

1982-1987 Yıllarında Yayınlanan Mızrap Dergisi Muhteviyatındaki Dinî Mûsikî Yazılarının İncelenmesi

Sema Dinç¹

Öz

Mızrap Dergisi, yazı işleri müdürü Hulki Öğreten öncülüğünde 1982-87 yılları arasında 60 sayı yayınlanmış Türk mûsikîsi temalı aktüel bir dergidir. Dergi, dinî mûsikîyi de konu edinen yazıların varlığı ve bazı bilgilerin bugün bilinmeyen veriler olmasıyla dikkate değerdir. Bu çalışma Mızrap Dergisi yazılarını dinî mûsikî alanıyla ilgili inceleme konusu yapması yanında döneminin özellikle dini müzik algısını ve yaşantısını yansıtmayı hususunda önemlidir. Aynı zamanda Mızrap Dergisi'nin tüm sayılarının incelenmesi sonucu tespit edilen dinî mûsikî hakkındaki yazılarda görülen neden nasılı tarih yazımı metodolojisi perspektifinden elde edilecek verilerin dönemin dinî mûsikî kültürü ve birikimiyle karşılaştırılmasını sağlamaktır. Dergide bulunan yazılarda dinî mûsikî bestekârları, formları ve dinî mûsikî hakkındaki bilgilerin değerlendirmesi yapılmıştır. Dönemin dinî mûsikî kavramlarının kullanış biçimi, konserlerde dinî formda bestelerin bulunması, bazı anı yazılarında dinî merasimlere rastlanması, bu alanla ilgili teknik bazı konulara değinilmesi ve 50 yıl evveline dair yer alan dinî mûsikî verilerinin bugüne hitap eden birçok yönü olması tespit edilen konular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Musikisi, Müzik Süreli Yayını, *Mızrap Dergisi*, Müzik Algısı, Hulki Öğreten.

Dinç, Sema. "1982-1987 Yıllarında Yayınlanan Mızrap Dergisi Muhteviyatındaki Dinî Mûsikî Yazılarının İncelenmesi". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi 9/3 (Eylül 2025), 899-927. <https://doi.org/10.32711/tiad.1704555>.

Geliş Tarihi	22.05.2025
Kabul Tarihi	03.09.2025
Yayın Tarihi	30.09.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk Din Mûsikîsi Anabilim Dalı, Çorum, Türkiye, orhan_sema@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4945-644X.

Analysis of Religious Music Articles in the Contents of *Mızrap* Magazine Published Between 1982-1987

Sema Dinç¹

Abstract

Mızrap magazine, published under the editorial direction of Hulki Öğreten between 1982 and 1987 in 60 issues, was an influential periodical dedicated to Turkish music. Beyond its general focus, the magazine is significant for its coverage of religious music and for containing data no longer accessible today. This study examines Mızrap's writings on religious music, emphasizing both their historical value and their role in reflecting contemporary perceptions and practices of the genre. By analyzing all issues through the "why and how" methodology of historiography, the research compares the findings with the broader religious musical culture of the time. The articles address composers, musical forms, technical issues, and memoirs that include references to ceremonies. They also reveal the presence of religious works in concert repertoires and provide information from fifty years earlier that remains relevant today. Thus, Mızrap emerges as a key source for understanding the period's religious music culture.

Keywords: Turkish Religious Music, Music Periodical, *Mızrap Magazine*, Music Perception, Hulki Öğreten.

Dinç, Sema. "Analysis of Religious Music Articles in the Contents of Mızrap Magazine Published Between 1982-1987". *Türkiye Journal of Theological Studies*, 9/3 (Eylül2025), 899-927. <https://doi.org/10.32711/tiad.1704555>.

Date of Submission	22.05.2025
Date of Acceptance	03.09.2025
Date of Publication	30.09.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Assistant Professor, Hitit University, Faculty of Theology, Department of Turkish Religion Music, Çorum, Türkiye, orhan_sema@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4945-644X.

Giriş

Yapılan araştırmalara göre 1900 yılından bugüne mûsikî hakkında 112 farklı süreli yayın yapılmıştır. Tamamen mûsikî temalı olmayan ancak içerisinde mûsikî ile ilgili yazı bulunduran 67 adet süreli yayın da yine bu araştırmalarla tespit edilmiştir.³ Bununla birlikte incelediğimiz *Mızrap* isimli süreli yayının basıldığı tarih aralıkları da göz önüne alındığında 1980-2013 yılları arasında mûsikî odaklı 64 yayının tespit edilmiş olması nitel bir veri olarak sunulmuştur.⁴ Bu dergilerde temel meselelerin araştırma-inceleme, kişisel tanıtım, röportaj, kongre veya sempozyum duyuruları ve değerlendirmeleri ile diğer genel konulara ayrıldığı görülmüştür.⁵ Aynı zamanda büyük bir kısmı İstanbul kaynaklı olmakla beraber dergilerin Ankara, İzmir, Adana ve Denizli şehirlerinde çıktığı görülmektedir. Ziytak'a göre dergilerin yapılarına bakıldığında mûsikî odaklı yazıların tarz değişikliğine maruz kalarak Batılılaştığı ifade edilmektedir.⁶ Bunların arasından inceleme konumuz olan *Mızrap Dergisi* ise Türk Mûsikîsi tabanlı yazılara ağırlık vermiştir.

Süreli yayınların bir tarihî materyal olduğu göz önüne alındığında tarih yazımı bağlamında konuya yaklaşırken bu yayınların çoğunun rivayetçi tarih yazımını benimsediği görülmektedir. Bu tür, olayın felsefi olarak ele alınmadığı, inceleme ve sistematize etmekle uğraşmayan doğrudan aktarım yapma stilini esas almaktadır.⁷ Bunun yanında tarihi olayı öğrenerek fayda sağlayacak bir sonuca ulaşmak amacıyla yazılan öğretici tarih yazımı yine süreli yayınlarda görülen bir yöntem olarak karşımızda durmaktadır. Bunlarla beraber 1900'lerin başından günümüze, tarih yazımında olumlu bir yaklaşım tarzı olarak görülen neden nasılcı (araştırmacı, genetik, tekevvünü) tarih yazımının yine dergi yazılarında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu tarza göre sorgulama temelli bir araştırma yapılarak beşerî hayatın tekâmülü sürecinde olayları sebep ve sonuçları ile ortaya koymak esastır.⁸ Tarih yazımında en etkili olan yöntemin rivayetçi yazım olduğu bilinmektedir. Buna karşın genetik tarih yazımı paradigmasına nazaran rivayetçi yöntemin olayların aydınlanmasından ziyade karmaşık hale gelmesine sebebiyet verdiği görülmektedir.⁹ Bu çalışmanın konusu olan *Mızrap Dergisi* yazıları içeriği itibarıyla rivayetçi yazım ile genetik yazımın iç içe olduğu bir süreli yayın olma özelliğini taşımaktadır.

Bu makalede dinî mûsikî hakkındaki yazılar yöntem olarak durum çalışması ile meta-sentez araştırma deseni bağlamında tematik kataloglama yapılarak, içerik ve tema analizine tabi tutulmuştur.¹⁰ *Mızrap Dergisi*'nin tanıtılmasının ardından içeriğinde bulunan dinî mûsikî yazıları formlar, bestekâr biyografileri, anılar, haberler, kavram tanımlamaları ve dinî mûsikînin icralardaki konumu bağlamlarında ele alınmıştır.

³ Sadık Ziytak, *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013), i.

⁴ Ziytak, *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi*, 73.

⁵ Ziytak, *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi*, 48.

⁶ Ziytak, *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi*, 73.

⁷ A. Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usûl* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1985), 3.

⁸ Ahmet Şimşek, "Kaç Çeşit Tarih Yazımı Vardır? Türkçe Metodoloji Ders Kitapları Üzerine Kısa Bir Tartışma", *Türk Tarih Kurumu*, (ts.), 218, 223; Togan, *Tarihte Usûl*, 4.

⁹ İdris Çakıroğlu, *Müzik Süreli Yayınlarında Tarih yazımına Yön Veren Paradigma ve İdeolojilerin Mehter Örneğinde İncelenmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), vi-vii.

¹⁰ Begüm Aytemur, "Müzik Araştırmalarında Nitel Veri Analizi", *Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar* (Ankara: Nobel Akademik, 2022), 238-239.

Dolaylı olarak dinî mûsikîye işaret eden meseleler de kısmen inceleme konusu edilmiştir. Ancak dergide dinî mûsikî hakkında değinilen tüm konulara -tespit edilmiş olsa da- makalenin sınırlarını aşacağından temas edilememiştir. Bununla birlikte metin içerisinde mûsikî, bestekâr gibi kelimeler dergi yazarlarının kullandığı şekliyle aynen yazılmış, ana metinde ise hepsi ortak bir yazım diliyle kullanılmıştır. Hakkında sınırlı sayıda çalışma bulunan ve döneminin yarı akademik ve aktüel içerikli bir dergisi olan *Mızrap* tematik bağlamda çalışılmıştır.

1. Mızrap Dergisi Hakkında

Mızrap Dergisi, Türkiye'nin mûsikî birikimine, edebî ve kültürel hayatına izler bırakmış önemli bir yayındır. Yayınlandığı yıllar boyunca, sanat ve edebiyat meraklıları için bir ilham kaynağı olmuş ve birçok önemli eserin yayınlanmasına da vesile olmuştur.¹¹ *Mızrap Dergisi* çoğunlukla Türk Mûsikîsi içerikli yazılar bulunduran ve bu konuda çizgisini bozmayan bir yayın olmuştur.¹² İçerisinde her ne kadar çok sesli müzik kültürü muhteviyatlı yazılar bulundursa da ana teması Türk Mûsikîsi olmuştur. Yalnızca mûsikî sanatı hakkında yazılar bulundurmayan bu dergi yine de ekseriyetle bu sahada metinler yayınladığı için birçok araştırmada müzik konulu süreli yayınlar arasında incelenmiştir.¹³

Mızrap Dergisi, İstanbul'da yayınlanmıştır. Derginin genel yayın yönetmenliğini Şadi Kurtuluş yaparken yazı işleri müdürü ve sahibi, güfte yazarı olan Hulki Öğreten'dir. Hayatı hakkında herhangi bir mecrada bilgiye rastlayamadığımız Öğreten hakkında ailesi vasıtasıyla ulaştığımız bilgiler şöyledir: 20 Temmuz 1920 yılında Haydarpaşa Hastanesi'nde öğretmen babası Nurettin Beyle Ayşe Bedriye Ruhsar hanımın oğulları olarak dünyaya gelmiştir. Soyuları Hicaz ve Balkanlar'a dayanmaktadır. Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi'ne gitmiş ve Sümerbank'a muhasebe memuru olarak atanmıştır. Farklı şehirlerde muhtelif mevkilerde görev yaptıktan sonra 1971'de bu kurumdan emekli olmuştur. Binbir Roman, Canık, Ali Baba, Karadeniz gibi dergilerde 300'ü aşkın yazıları bulunmaktadır. 1959 yılında Erenköy Foto Kulübü daha sonra da 1962 yılında İFSAK (İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri) adını alan derneğin kurucuları arasında yer almıştır. 1974 yılında daha sonra adı *Müzik ve Sanat* şeklinde değişecek olan *Genç Amatörler* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaparak eş kurucu olmuştur. Dergi altı buçuk yıl yayın hayatını sürdürmüştür. Bu süreçte müzik dernekleriyle iş birliği halinde çeşitli ses yarışmalarını İstanbul'da düzenlemiştir. Yine ilk sayısı 1 Şubat 1981'de çıkmış olan *Sanat ve Kültürde Kök* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü Bekir Sıtkı Sezgin gibi isimlerin teklifi ile yürütmüştür. Cemil Meriç gibi önemli isimlerin yazılarının bulunduğu bu dergi 22 sayı sonunda Aralık 1982'de mali nedenlerle yayın hayatına son vermiştir. Hulki Öğreten, 1982'de *Mızrap Dergisi*'nin yayın hayatına girişini kendi ifadeleriyle şöyle aktarmıştır:

"Eylül 1982 ayı içinde güfte yazarları olan Şadi Kurtuluş ve Lami Güray ağabeylerim başta olmak üzere birçok arkadaşımın teşvik ve teklifleri üzerine Mızrap Dergisi'ni yayın hayatına başlatma kararını verdim. Ekim 1982'de ilk dergiyi çıkarttım. Sahibi ve yazı işleri müdürlüğü görevini üstlendim. Bu dergi Eylül 1987'ye kadar devam

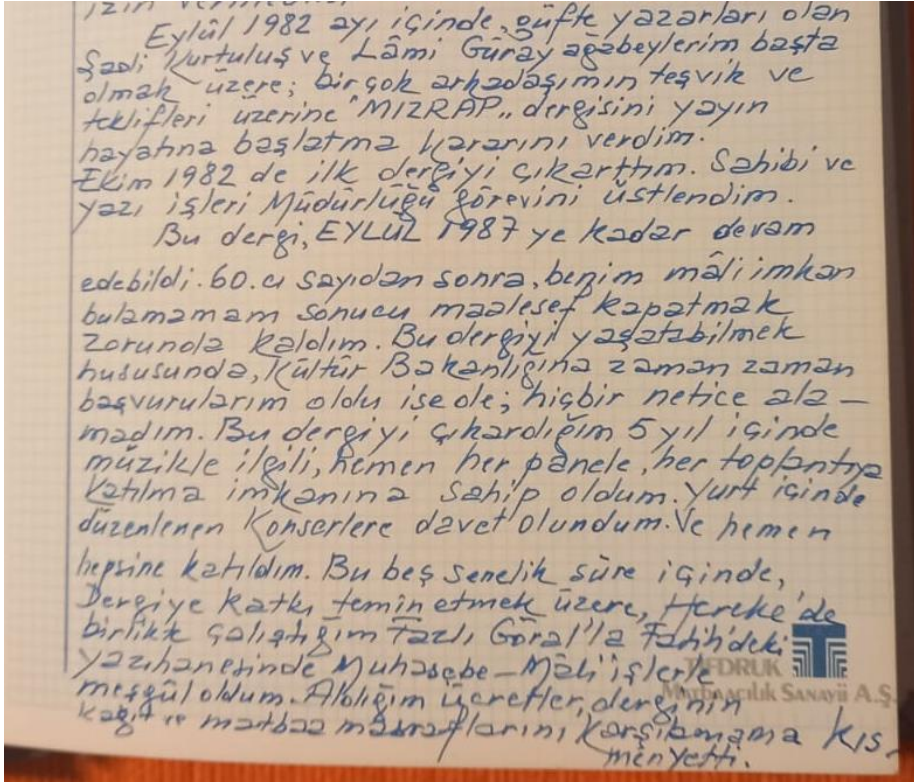
¹¹ Bir örnek olması hasebiyle yazar Gültaş, Mızrap Dergisindeki Prozodi yazı dizisinin bu kitabın bir ön çalışması olduğunu dergideki yazısında ifade etmiştir. Saadet Gültaş, *Vurgu ve Vurgulamaları ile Türk Mûsikîsinde Prozodi* (İstanbul: Kurtiş Matbaacılık, 2003); Seda Düzyol, *Mızrap Dergisinin İncelenmesi* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2010), 212.

¹² Ziyat, *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi*, 73.

¹³ Çakıroğlu, *Müzik Süreli Yayınlarında Tarihyazımına Yön Veren Paradigma ve İdeolojilerin Mehter Örneklemine İncelenmesi*, 6.

edebildi. 60 sayıdan sonra benim mali imkân bulamamam sonucu maalesef kapatmak zorunda kaldım. Bu dergiyi yaşatabilmek hususunda Kültür Bakanlığı'na zaman zaman başvurularım oldu ise de hiçbir netice alamadım. Bu dergiyi çıkardığım 5 yıl içinde müzikle ilgili hemen her panele her toplantıya katılma imkânına sahip oldum. Yurt içinde düzenlenen konserlere davet alırdım ve hemen hepsine katıldım. Bu 5 senelik süre içinde dergiye katkı temin etmek üzere Hereke'de birlikte çalıştığım Fazlı Göral'la Fatihteki yazıhanesinde muhasebe-mali işlerle meşgul oldum. Aldığım ücretler derginin kâğıt ve matbaa masraflarını karşılama kısmen yetti.”¹⁴

Şekil 1: Hulki Öğreten'in El Yazısı ile Mızrap Dergisi'nin Yayın Süreci

1989-90 yıllarında Sümerbank Emeklileri Derneği'nin de kurucuları arasında yer almış olan Hulki Öğreten, yaşamının son yıllarına kadar aktif bir yaşam sürmüştür. 12 Nisan 2010 tarihinde ise İstanbul Feriköy'de vefat etmiştir. 6 şiiri bestelenmiş bir güftekârdır. Aynı zamanda memuriyetinin yanında mûsikî sanatına büyük hizmetler vermiş bir şahsiyettir.¹⁵

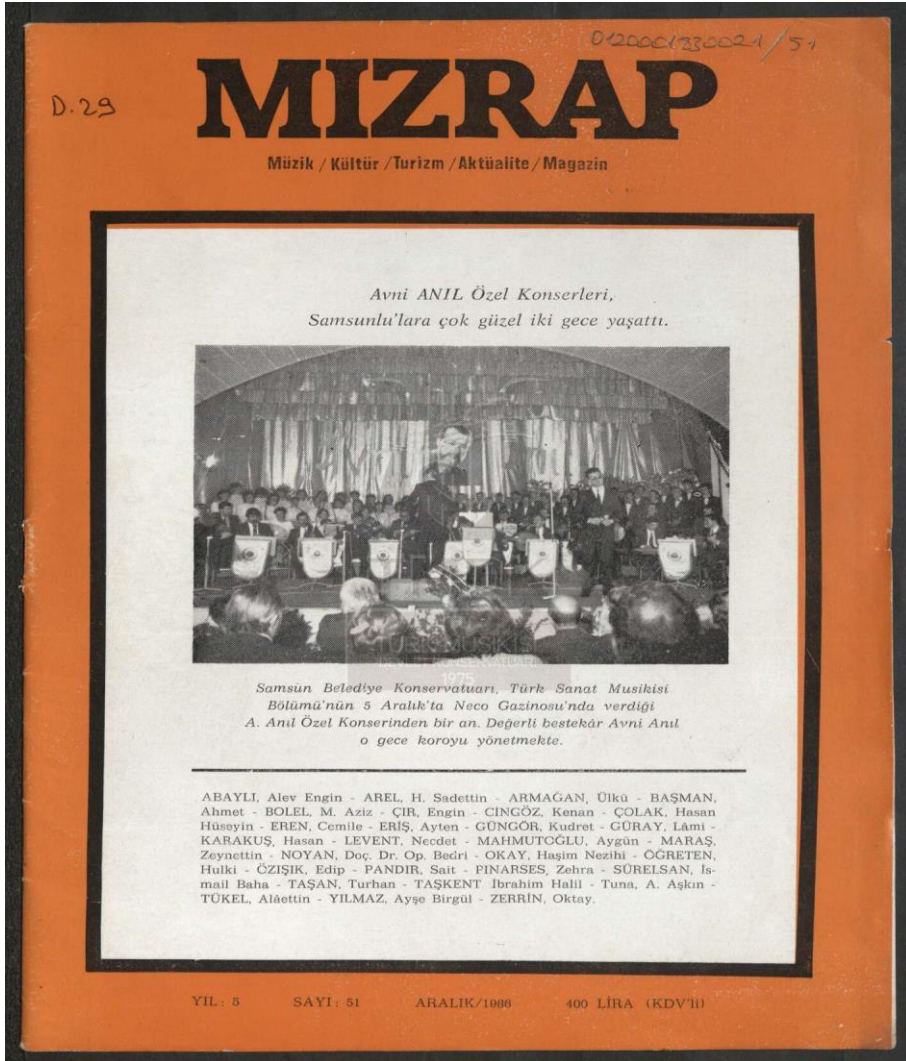
Mızrap Dergisi, 1982 yılının Ekim ayında yayın hayatına başlamış ve 1987 yılının Eylül ayında son sayısını yayınlamıştır. Mızrap Dergisi kısa zamanda geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış ve sanatsever çevrelerde merak uyandırmıştır. 60 sayılıklı süre zarfında aylık dergi olma amacıyla yola çıkmış ancak 7 kez maddi sıkıntılardan dolayı sayılar iki aylık olarak basılmıştır. Ünal Matbaası, Özal Matbaası ve Yuluğ Tekin dizgi merkezi

¹⁴ Hulki Öğreten, "Otobiyografi- Kronolojik", 2010.

¹⁵ Zeynep Arzu Ertan, "Hulki Öğreten'in Hayatı Hakkında Kızıyla Yapılan Görüşme" (Görüşmecisi: Sema Dinç, Telefon Görüşmesi, Görüşme 26 Şubat 2025).

olmak üzere üç farklı matbaa değiştirmek durumunda kalmıştır. Kapaklarına zaman zaman bestekârların, notaların zaman zaman yurt içi-yurt dışı konserlerin fotoğrafları konulmuştur. Dergi ekseriyetle 34 sayfadan oluşmuş ve 28cm/20cm. ölçülerinde basılmıştır.¹⁶ Matbaalara göre küçük ölçü farklılıkları bulunsa da genel olarak bu ebatlardadır. Dış kapak tasarımında da her ay farklı bir renk zemini kullanılmıştır. Saman kâğıdı baskının yerini son sayılarda birinci hamur kâğıt baskı almıştır. Bununla beraber yayın hayatına 100 TL olarak başlayan derginin son sayısı 400 TL fiyattan satışa sunulmuştur. Aboneler, öğrenciler, mûsikî dernek üyeleri ve yurt dışı abonelere sunulan fiyatlar değişkenlik arz etmiştir.

Şekil 2: Mızrap Dergisi 51. Sayı Dış Kapağı Görüntüsü.

Her sayısı, dönemin önemli yazarlarının ve düşünürlerinin araştırma inceleme yazıları, mûsikî teorisi serileri, şiirler, anılar ve denemeleriyle oluşmuştur. *Mızrap Dergisi*'nin

¹⁶ Düzyol, *Mızrap Dergisinin İncelenmesi*, 3.

yazarları, hayata ve insanlığa dair derin bir anlayışa ve duyarlılığa sahip kişiler olarak görünmektedir. Eserlerinde, insanın varoluşsal sorunlarından toplumsal meselelere kadar geniş bir perspektifte konulara değinmişlerdir. Onların bakış açısı, insanın iç dünyasına ve toplumsal yapıya dair önemli gözlemler ve analizler içermektedir. *Mızrap Dergisi*'nin tarzı, döneminin müzik çevrelerinin düşünce yapılarını yansıtan bir derinlik ve çeşitlilik içermektedir. Kültürel meseleler, yerel bilgilendirmeler, aktüel içerikler ve zaman zaman magazin yazılar kaleme alınmıştır. Gazete köşe yazıları mahiyetinde eleştirel yaklaşımlar da bulunmaktadır. Edip Özışık yazıları buna örnek olarak gösterilebilir.¹⁷ Falso isimli yazar da benzer muhteviyata sahip metinler kaleme almıştır.¹⁸ Aynı zamanda sosyal ve politik olaylara duyarlı olan dergi, bu konularda da kendi döneminin hadiselerine dair yazılar yayınlamıştır. Falso bir müstear isim olup buna benzer Oğuz Kınıklı, Eko ve Yay gibi adlar kullanan yazarlar da olmuştur. Nuri Özcan tarafından Falso'nun Cinuçen Tanrıkorur ve Oğuz Kınıklı'nın da Muammer Kemal Özergin olduğu tespiti dile getirilmiştir.¹⁹ Dergi editörlüğünce kaleme alınan bazı yazılar yazarları belirtilmeksizin "Anonim" ve "Mızrap" isimleriyle yer almıştır.²⁰

Mızrap Dergisi'nin yayın döneminde geniş bir yazar kitlesine sahip olduğu görülmüştür. 175 yazar tespit edilmiş bunlar arasında Türk Müsiki'si sahasında ön plana çıkmış bazı isimlerin ve müzik hakkında yazarlık yapan şahsiyetlerin de yazı dizileri yayınladığı anlaşılmıştır.²¹ Alaeddin Yavaşca, Halil Aksoy, Münir Hikmet Ebcioğlu, Ayten Eriş, Saadet Güldaş, Selahaddin İçli, Kemal İlerici, Laika Karabey, Fethi Karamahmudoğlu, Hulki Öğreten, Edip Özışık, Erol Sayan, İsmail Baha Sürelnan, Yalçın Tura ve Necdet Varol çok sayıda yazısıyla derginin ana omurgasını oluşturan yazar kitlesini oluşturmışlardır.

Dergide bazı yerel yazı dizilerine yer verildiği görülmüştür. Bursa'nın Mudanya ilçesinde yaşanan müzik ile ilgili hadiseler, Mudanya'nın yapısı, tarihine katkı sağlamış şahsiyetler, ilçenin tarihi ve kurumlarıyla ilçe hakkında yazılan şiirler basılmıştır.²² İstanbul'da gerçekleşecek olan konser tarihleri ilan edilmiş ve değerlendirmeleri sunulmuş,²³ sempozyum duyuruları yapılmış ve sempozyum gerçekleşikten sonra hakkında yazılar kaleme alınmış,²⁴ güfte ve beste yarışmaları haber verilmiş ve sonuçları açıklanmıştır.²⁵ Yeni bestelenen eserlerin notaları da ek olarak konulmuştur.²⁶ Duyuru adında bir köşe her sayının son sayfaları için ayrılmış ve orada sanatsal faaliyetler, sergiler, vefat haberleri, sanatçıların başarıları, bazı TV programları, edebî içerikli haberler, konservatuar açılışları ve derginin durumunu muhtevi bilgiler yer almıştır.²⁷ Az

¹⁷ Bk. Edip Özışık, "Güfte ve Güftencilik Üzerine Düşünceler", *Mızrap Dergisi* 5/49 (1986).

¹⁸ Bk. Falso, "Türk Dil Müessesesinin ya da Türk Lisan Kurumunun Zurnasında Peşrev", *Mızrap Dergisi* 2/17 (1984).

¹⁹ Düzyol, *Mızrap Dergisinin İncelenmesi*, 5.

²⁰ Bk. Anonim, "Biraz TRT'den- Birazcık da Dedikodu", *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 33.

²¹ Düzyol, *Mızrap Dergisinin İncelenmesi*, 181.

²² Bk. Mümin Kabadayı, "Mudanya'nın Tarihini Yazanlar Onlar (Şiir)", *Mızrap Dergisi* 2/13 (1983), 19; Lami Güray, "Mudanya Özlemi", *Mızrap Dergisi* 2/18 (1983), 28.

²³ Bk. Laika Karabey, "Bir Hoca ve Bir Konser", *Mızrap Dergisi* 1/8 (1983), 7,8,34.

²⁴ Bk. Hulki Öğreten, "I. Türk Musiki Sempozyumu", *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 3.

²⁵ Bk. "Büyük Güfte Yarışması", *Mızrap Dergisi* 4/40 (1986), 31.

²⁶ Aşkın Tuna- Süleyman Mertkanlı, "Nihavent Şarkı Notası", *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 34.

²⁷ Bk. "Mızrap'tan Okurlarımıza Önemli Duyuru", *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 33.

sayıda olsa da okurlardan gelen mektuplar dergide yayınlanmıştır.²⁸ Yazarların soyadlarına göre sıralanan alfabetik fihrist yıl/cilt sonlarında düzenlenmiştir.²⁹ *Mızrap Dergisi*'nin gelirini temin eden reklamlar derginin son sayfalarında yer almaktadır.³⁰

Burada yazılar ve yazarların yaklaşımlarıyla alakalı belirtilmesi gereken bir husus gözlemlenmiştir. *Mızrap*, yarı akademik olarak tanımlayabileceğimiz yani bugünün sistemiyle hakemlenmeyen, yalnızca yazı işleri müdürünün onayından geçen yazıların bulunduğu ve çoğu yazarın kullandıkları kaynaklara yer vermediği, şahsi görüşlerden müteşekkil metinlerden oluşan bir dergidir. Kendisini aktüel bir dergi olarak tanıtan *Mızrap*, içerisinde tarihi bilgilerin ve bunların kaynaklarının verildiği yazı dizilerine de sahiptir. Tarih-i Enderun'dan Yapraklar serisi, Türk Müziği Formları dizisi ve bestekâr biyografileri bunlara örnek olarak verilebilir. Bunlar arasından formların ve biyografilerin rivayetçi bir yaklaşımla teknik, bir ekole bağlı, sorgulanmadan ve olduğu gibi aktarıldığı görülmüştür. Bu gibi yazıları içeren akademik muhtevasız süreli yayınların kitlesinin sınırlı kalması normaldir. Ancak aktüel ve kültürel bir dergi sloganıyla yayın hayatına başlayan *Mızrap*'ta, yazar tarafından Enderun tarihi hakkında verilen malumatlarda bu yaklaşımın tekdüzelikten ziyade popüler tarihçilikle kaleme alındığı gözlemlenmiştir. Bu durum okuyucunun aktüel bir dergiden beklentisini karşılama ve derginin de daha fazla okura ulaşmasına kolaylık sağlamıştır. Geniş okuyucu kitlesine yönelik, yine rivayetçi bir üslup kullanılsa da kişiler ve olayların aktarımının canlı bir biçimde yazıldığı metinler daha vurucu olmaktadır.³¹ Böylece *Mızrap Dergisi* ve yazarlarından bir kısmı popüler tarihçilik yaparak kendi subjektif sınırını ve kendisini bu yazıya hazırlayan amillerini ön plana almıştır. Bu yapıdaki belirli sayıdaki veri aktaran yazılar derginin 6 yıl/ 120 sayı yayınlanan serencamında oldukça etkili görünmektedir. Fakat henüz Türk mûsikîsi ve diğer müzik yayınlarının destekçisi olabilecek yayınevlerinin (Pan ve Stüdyo İmge³²) o tarihlerde minimal düzeyde olması ve bunların da daha çok kitap basımına yönelmesi sebebiyle maddi yetersizlikler derginin sürdürülebilir olmasını engellemiştir. Maddi yetersizliklerin sonuçlarını zaman zaman yazı işleri müdürü Hulki Öğreten giriş yazılarında dile getirmiştir.³³

2. Hakkında Yazı Dizisi Bulunan Bestekârlar ve Dinî Mûsikî Eserleri

Mızrap Dergisi'nde hususi konularda birçok sayıyı kapsayacak şekilde yazı dizileri kaleme alınmıştır. Bu müteaddit konulardan biri de bestekâr, güftekar, ses sanatçıları ve şairlerin hayatlarına dair bilgiler ve bazen de anekdotlarının aktarılmış olmasıdır. Bunlardan en uzun soluklu olanlarından birisi bestekâr biyografileri olmuştur. Muhtelif yazarların müstakil yazıları olsa da Fethi Karamahmudoğlu (ö. 1999) keleminden çıkan bestekârlar serisinde 17 farklı isim 41 sayıda yer ayrılan metinlerle tanıtılmıştır. Bunlardan bir kısmı dinî eserleri bir kısmı da din dışı eserleriyle tanınmış sanatkârlardır. Sadece Hacı Arif Bey (ö. 1885)³⁴ 17 farklı sayıda anlatılarak en uzun yazı dizisine konu

²⁸ Bk. Hulki Öğreten, "A. Birgül Yılmaz'ın Telefonu ve Kemal İlerici'nin Mektubu", *Mızrap Dergisi* 4/46 (1986), 3-34.

²⁹ Bk. "Yazarlar İtibariyle Alfabetik Fihristtir", *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 30-34.

³⁰ Bk. Reklam, "Schaub Lorenz, Haydi Eskiler Arka Odaya, Renkiler Başköşeye", *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 32.

³¹ Fatma Acun, "Popüler Tarih Nedir? Popüler Tarih Nasıl Yapılır?", *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu*, thk. Ayşe Bedir vd., VIII 32b (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), II/367.

³² Güllü Özkan, *Türkiye'de Müzik Yayıncılığı ve Müzik Dergileri* (İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2010), 18-20.

³³ Hulki Öğreten, "Bir Yıl Geride Kaldı, El ve Gönül Birliği ile Şimdi Daha İleriye", *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 3.

³⁴ Türk güftekar, bestekâr, hanendedir. 19. yüzyılın en önemli Klasik Türk müziği bestekârlarından biri olup,

olma özelliğine sahiptir. Hamâmîzâde İsmail Dede Efendi (ö. 1262/1846)³⁵, Dellâlzâde İsmâil Efendi (ö. 1285/1869)³⁶, Dr. Alaeddin Yavaşca (ö. 2021)³⁷ ve Melahat Pars (ö. 2005)³⁸ gibi isimler diğer yazılarının konusu olmuştur.

Karamahmudoğlu'nun birinci sayıda yayınlanan "Dede'nin Dünyası" isimli yazısında Hamâmîzâde İsmail Dede Efendi'nin hayatına dair kısa bilgiler anlatılmasına karşın içerisinde Dede'nin yaptığı dinî mûsikînin mühim eserlerine dair bir bulguya rastlanılmamıştır. Ancak bu yazıda Dede'nin Mevlevî dergâhında geçirdiği çile süresi boyunca hayatına kattığı anlam ve çok yönlü derin bir ruha sahip oluşunun yaptığı bestelere tesirine dair oldukça manidar ifadelerle rastlanmaktadır.

"Dede türlü yönlerde türlü iklimlerde özgür fakat mutlaka disiplinle açılıp katlanan güçlü sanat kanatlarıyla bir kartalı andırır. Bazan ibadet içinde bazan çilededir; bazan görmüş geçirmiş bazan hercâidir; bazan sarayda bazan kulübededir; bazen sofi bazan rinddir fakat kesinlikle 'Dede'dir'."³⁹ şeklinde ifade ettiği bir kesit Dede'nin tasavvufi dünyasının bestelerine etkisini örnekler mahiyettedir. Bununla beraber derginin 16. sayısında yine "Dede Efendi"yi anlattığı bir yazısında onun dinî eserlerinin yanında din dışı eserler de bestelediğini vurgulamıştır. Tam da bu kısımda kârdan köçekçeye kadar yaptığı besteler için bunların üstün seviyede bir zevk-i selîm eseri olduğunu ifade ederek 'dinî ve insani bir eğitimin üst düzeyine eriştiği hâlde muhafazakâr olmamıştır' demesi dikkat çekicidir.⁴⁰ Yazar tarafından bu ifadede geçen muhafazakâr olmamak söylemi ile yazarın diğer yazılarında da ideolojik tutumunu gözlemlediğimizde bugün anlaşılan manada kaba softa ham yobazlık, tutuculuk, taassup veya mûsikîyi haram kabul eden zihniyetlerden uzak olma hâli ifade edilmek istenmiştir. Dinî eser besteleyen veya okuyan sanatkârın din dışı formlara dair bestekârlığı ya da icracılığının olamayacağı üzerine bugün de işitilen sözde dindarane söylemler 1983 yılında kaleme alınan bu yazıda da kendisini göstermiştir. Nitekim dinî mûsikî Türk müziğinin temeli olmakla birlikte Türk müziğinin aslında tüm türleriyle bir bütünü gösterdiği burada ifade edilmelidir. Bununla birlikte temel eğitimde bu müziğin özü olan dinî mûsikî⁴¹ tüm form zenginliği ile önemli yer tutmaktadır. Realitede her önemli sanatkâr hem dinî hem klasik hem halk müziği hem yakın dönem müziğinde eserler verebilmektedir.

Kürdîlihiczakâr makamını ve Müsemmen usûlünü terkip etmiştir Bekir Sıtkı Sezgin, "Hacı Ârif Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996).

³⁵ 19. yüzyılın en büyük bestekârlarından biri olarak gösterilen Dede Efendi, aynı zamanda arabânkürdi, hicaz buselik, sabâbuselik, neveser ve sultâniyegâh gibi makamların mucididir. Mehmet Öncel, "Dede Efendi (1846)", *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri -Musiki-*, ed. Sema Dinç (İstanbul: Mana Yayınları, 2021), 194-197.

³⁶ Hânende, karçıgar makamını yeniden ihyâ ettiği bilinen bestekârdır. Cem Çırak - Sıtkı Bahadır Tutu, "İsmâil Dede Efendi Ekolünde Usta-Çırak (Hoca-Öğrenci) İlişkileri", *EJMD* 17 (2020), 159-174.

³⁷ Tıp doktoru, devlet sanatçısı, Klasik Türk Müziği icracısı ve bestekârlığı ile iz bırakmış bir sanatçıdır. Nesrin Feyzioğlu, "Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca'nın Eserlerinin Estetik Temelleri: Öz-Biçim İlişkisi, Tem İlerlemeleri" 2/1 (2016), 113-124.

³⁸ Cumhuriyet Dönemi Türk Mûsikîsi kadın bestekâr, eğitimci ve icracılarından. Safiye Yağcı, "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Müziği Kadın Bestekârlarından Melahat Pars'ın Eserleri Üzerine Bir İnceleme", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 14/1 (2019), 819-831.

³⁹ Fethi Karamahmudoğlu, "Dede'nin Dünyası", *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 19.

⁴⁰ Fethi Karamahmudoğlu, "Dede Efendi (1778-1845)", *Mızrap Dergisi* 2/16 (1984), 9.

⁴¹ Feyha Talay, *Musiki Tarihi* (İstanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kollektif Şirketler Matbaası, 1959), 11-12.

Yazarın dinî eser bestekârı olduğu bilinen Hacı Arif Bey ve Alaeddin Yavaşca ya da münhasıran bu yönüyle ün kazanmış Hammâmîzâde İsmail Efendi, Dellâlîzâde İsmail Efendi gibi isimler hakkında kaleme aldığı yazıları incelendiğinde hayatları hakkında bilgi verildiği kısımda dinî yönleri ifade edilse de dinî eserlerinden bahsedilmediği görülmüştür. Bilhassa 100'den fazla ilahi formunda eser bestelediği bilinen ve 17 sayıda güftelerinin bir kısmı aktarılan Hacı Arif Bey'in⁴² dinî eserleri konu edilmemiş ve bunlara yer verilmemiştir. Karamahmudoğlu'nun bu hususta tüm yazılarında bir içerik belirlediği ve kendi üslubuyla özellikle din dışı eserlere dair bilgi aktarımında bulunduğu tespit edilmiştir.

Erol Sayan "Zekai Dede" başlığındaki yazıda Zekâi Dede'nin (ö. 1315/1897)⁴³ dinî eserlerine dair bilgilere yer vermiştir. Dede'nin Suzidil makamında bestelediği Mevlavî âyinini Mustafa Fazıl Paşa'ya (ö. 1292/1875) ithaf ettiğini ifade etmiştir. 260 eserinden söz edildiğini söylemiş bunların 117 tanesinin din dışı, kalan 143'ünün ise dinî eser olduğuna işaret etmiştir.⁴⁴

Sayan "Müzikolog- Besteci- Kanunî- Hoca İsmail Baha Süreşan" başlıklı yazısına Süreşan'ın her cumartesi evlerinde yapılan eğitim niteliğindeki mûsikî sohbetlerine dâhil olma serüvenini aktararak başlamıştır. Ardından Türk Müziği'ne dair Mevlavî âyininin Yürük Semâîye kadar birçok klasik formun bu topluluk tarafından bazı mesire alanlarında icrâ edilmesine mukabil dinleyen halk tarafından 'Niçin bu eserleri radyodan duyamıyoruz, plağı varsa alalım.' diyerek duygularını dile getirdiklerinden bahsetmiştir.⁴⁵ Burada hala radyolardaki Türk Müziği eserlerine yer verilmeme eleştirisini ve dinî formların okunma yaşağının etkilerini görmek mümkündür. Nitekim bu hadiseler 1964-65-66 yıllarında yaşanmıştır. Aynı zamanda Süreşan'ın, Türk Müziğinin tüm yurttan yasaklandığı 1936'da ve dinî formların da Türkçe olarak okunması zorunluluğunun olduğu dönemde Bursa'da birkaç arkadaşı ile Dede Efendi konseri verdiğini belirtmiştir.⁴⁶

Sayan "Buhurizade Mustafa Efendi-İtrî-"⁴⁷ isimli yazısında bestekârın dindarane şahsiyeti ve dinî mûsikî formlarında bestelediği şaheser kabul edilen eserleri nedeniyle yeterince kıymetinin bilinmediğini anlatmıştır. Hatta bu konuda şu anekdot kendi ifadeleriyle şöyle geçmiştir:

"Büyük besteci İtrî için Ankara Cumhurbaşkanlığı Konser Salonunda Kültür Bakanı Sayın Talat Halman'ın emirleri ile son derece ciddi ve en az batılı anlamda bir tanıtıcı konser çalışmasına girilmiş çeşitli gazete ve mecmualarda 'Gerici ve Atatürk ilkelerine aykırı olan bu tür müziğin sözü edilen konser salonuna girmemesi gerektiği' yazılmış, yüce Türk milletinin gözleri önünde devrin başbakanı hükümetin istifasını açıklamış, tekrar ve aynı başbakan tarafından kurulan hükümette İtrî seven ve onu anlayan ayrıca tanıtma gayreti içine giren Kültür Bakanlığı yeni hükümette yer almamış çıkarılmıştır. İTRÎ KONSERİ VERİLEMİYORDU. Büyük Türk bestecisi İtrî'nin Türkiye Cumhuriyeti başkentindeki Cumhurbaşkanlığı Konser Salonuna girmesine engel olan

⁴² Sezgin, "Hacı Ârif Bey".

⁴³ Üstâd-ı Şehir olarak isimlendirilen Darüşşafaka hocası, Türk mûsikisi bestekârı ve hânendesidir. Türkân Uymaz, "Mehmed Zekâi Dede", *İslâm Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*, ed. Mehmet Azimli - Sema Dinç (İstanbul: Mana Yayınları, 2021), 205-210.

⁴⁴ Erol Sayan, "Zekâi Dede", *Mızrap Dergisi* 1/4 (1983), 9.

⁴⁵ Erol Sayan, "Müzikolog- Besteci- Kanunî- Hoca İsmail Baha Süreşan", *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 7-9.

⁴⁶ Sayan, "Müzikolog- Besteci- Kanunî- Hoca İsmail Baha Süreşan", 9.

⁴⁷ Bk. Nilgün Doğrusöz, "İtrî ve Musikişinas Çevresi", *Şehvar Beşiroğlu'ya Armağan*, ed. Şeyma Ersoy Çak - Namık Sinan Turan (İstanbul: Pan Yayıncılık, 2019).

kişilerin onu müziğinin ve dehasını anlayabilecek müzik kültürüne sahip olabilmelerini çok isterdik!.. Tasavvufun derinliğine dalan ruhuna gönülsüzlüğü eklemiş ve mahviyet felsefesinin rahatlığı içinde Allah'ın kendisine verdiği yetenek zenginliğini, verdiği güzel eserlerle topluma armağan etmiştir. Bu felsefenin dışında olsaydı bugün hayatımı safha safha yazan en az birkaç kitap olurdu! ..."⁴⁸

Dergiye yazısıyla katkı sağlayan bir diğer isim olan Laika Karabey, "Bir Hoca ve Bir Konser" isimli yazısında Cahit Gözkan'ın (ö. 1999)⁴⁹ el yazısıyla kendisine ilettiği otobiyografisine yer vermiş ve Gözkan'ın da katıldığı bir konsere dair anısını paylaşmıştır. 1983 senesi 16 Nisan Cumartesi günü Kubbealtı'nda gerçekleşen konserin üçüncü bölümünün müstear, hüzzam, segâh ve rast makamlarında ilahilerden müteşekkil olduğunu ve herkesin huşu içerisinde dinlediğini aktarmıştır. Bu kısımda sazların Niyazi Sayın, İhsan Özgen (ö. 2021) ve Hurşid Ungay olduğunu ve Gözkan hocanın İhsan Özgen'e övgülerde bulunduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Gözkan'ın dinî mûsikî formlarının icrasındaki salahiyetinden söz ederek hafızasında çokça eser olduğunu ve bunların öğretiminde de bilhassa ritimleri önemseydiğini ifade etmiştir.⁵⁰

İsmail Baha Sürelnan "III. Selim" adlı yazısında, 1960 yılında Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'nda III. Selim (ö. 1223/1808) eserlerinden oluşan bir konser yaptıklarına ve bu programın açılış konuşmasından alıntılara yer vermiştir. Bu konuşmada III. Selim'in sanatkar yönlerine ve nüktedanlığına atıflar yaparak kendisinin bestelerine değinmiştir. Sürelnan padişahın Mevlevîlik tarikatına olan intisabından sonra kendi icadı olan suzidılara makamındaki Mevlevî âyininin kendisi huzurunda, yeniden tamiri tamamlanan Kulekapısı Mevlevîhanesi'nin açılış merasiminde ilk kez icra edildiğinden söz etmiştir.⁵¹

Bir başka biyografi yazısı ise Kemal Özergin tarafından kaleme alınmıştır. "Hafız Şeyda Dede'ye Dair Bir Tarih Manzumesi" ismini taşıyan bu yazıda Şeydâ Dede'nin (ö. 1214/1800)⁵², iki şiirden yola çıkılarak hayatına dair kendi döneminde ilk kez tespit edilmiş olan bilgilere yer verilmiştir. Bu kısımda pek çok eser bestelediğinden ve bunlardan kâr-ı nâtıklar ve âyin-i şerîflerden unutulmuş olduğuna işaret etmiştir.⁵³ 1984 yılında bahsedilen kayıp hicâzeyn âyine dair bazı bilgilere bugün ulaşılabilmektedir.⁵⁴

Bazı yazarların, muhtelif mekânlarda yaşadıkları hadiseleri anlatırken dönemin icracılarının yaşadıklarına işaret ettikleri olmuştur. Bunlardan konumuzu ilgilendiren bir örnek Şadi Kurtuluş'un "Sadettin Kaynak ve İki Şarkı Sözü'nün Hikâyesi" başlığını taşıyan yazısında bulunmaktadır. Bu yazı Sadettin Kaynak'ın film şarkıları besteleme sürecini anlatmaktadır. Yazar, 1952 yılındaki Arzu ile Kamber ve Yavuz Sultan Selim filmleri için Kaynak'ın kendisinin güftelerini beğenmesi ve bestelemesi sürecinden bahsederken Topkapı'da bir mevlid merasimine iştirakinden dönüşte evlerinde

⁴⁸ Erol Sayan, "Buhurizade Mustafa Efendi-İtrî-", *Mızrap Dergisi* 1/8 (1983), 9,10.

⁴⁹ Bk. Cemil Altınbilek vd., *Mûsikîde Bir Sîlsile Hoca Câhit Gözkan'ın Mûsikî Mûsikî Mîrâsı Kütük ve Defterler* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2010).

⁵⁰ Karabey, "Bir Hoca ve Bir Konser".

⁵¹ İsmail Baha Sürelnan, "III. Selim", *Mızrap Dergisi* 2/16 (1984), 4-5.

⁵² Nuri Özcan, "ABDÜRRAHİM DEDE, Şeydâ Hâfız (ö. 1214/1800)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1988).

⁵³ Kemal Özergin, "Hafız Şeyda Dede'ye Dair Bir Tarih Manzumesi", *Mızrap Dergisi* 2/17 (1984), 4-6.

⁵⁴ Bk. Sema Dinç Gökhan Coşgun, "19. Yüzyıla Ait Kayıp Âyinleri Muhtevi Bir Mecmua İncelemesi -Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu AEMNZ758 Numaralı Âyin Mecmuası-", *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (Haziran 2023), 322-326.

görüştüklerine işaret etmiştir.⁵⁵ Demokrat Parti'nin 1950 sonrası dinî uygulamalardaki yasakları kaldırmasından sonra mevlid merasimlerinin de canlanmasına işaret etmesi bakımından önemli görünmektedir. Nitekim Ezanı Türkçe okuyan Kaynak aynı zamanda mevlidin 1980'lere kadar yoğun ilgi görmesine vesile olan hatta bu yılların mevlidin parladığı bir dönem olarak işaret edilmesini sağlayan mevlidhânlar arasında mühim bir yer tutmaktadır.⁵⁶

Alaeddin Yavaşca "Asırlar Boyu Türk Mûsikîsi Bestekârları ve Beste Formları" adlı yazı dizisinde segâh makamında bestelenen ve kime ait olduğu kesin olarak bilinmeyen salât-ı ümmiyenin Zâkirî Hasan Efendi'ye (ö. 1032/1623)⁵⁷ ait olduğu görüşünü 'ona ait olduğu kuvvetle muhtemeldir' ifadeleriyle yazmıştır.⁵⁸ Bu görüş bugün hala tartışma konusudur. O yıllarda Mehmet Suphi Ezgi'nin *Nazarî-Amelî Türk Musikisi* kitabında yazdığı bu görüşü takip ettiğini gördüğümüz Yavaşca'nın, Ethem Karadeniz, Nazmi Özalp ve Halil Can gibi çoklarının görüşünü benimsemediği görülmektedir.⁵⁹ Ancak Yavaşca, 1983 senesinde *Mızrap Dergisi*'ndeki yazısında bunu söylerken 2002 senesinde yayınlanan *Türk Musikisinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri* isimli kitabında ise salât-ı ümmiyenin İtrî'ye ait olduğunu söylemiştir.⁶⁰ Bununla beraber aynı yazıda Yavaşca, Aziz Mahmud Hüdâyî'yi (ö. 1038/1628)⁶¹ 'Tasavvuf âlemimizin meşalesi' olarak adlandırarak kendisinin günümüze ulaşan bestelerine yer ayırmıştır. Çargâh tevşih (Kudümün rahmeti zevk-i safâdır Yâ Rasulallah), evç-evsat Ramazan ilahisi (Ol Ey Hüdâyî Subh-u Şam), şehnaz durak, acem-evsat Rebiyülevvel ilahisi ve uşşak-sofyan ilahinin Hüdâyî'nin besteleri olduğunu belirtmiştir.⁶² Ancak bugün kayıtlarda yalnızca çargâh tevşihin bestesinin kendisine ait olduğu görülmüştür. Bununla beraber evç ilahinin notalarda bestekârı bulunamamıştır. Bu yazıda diğer bestelerine dair güfte gibi başka bir bilgi verilmediğinden bu konu, tespiti ve tahlili mümkün olamayan muğlak bir bilgi olarak kalmak durumundadır.

3. Hakkında Yazı Dizisi Bulunan Dinî Mûsikî Formları Hususundaki Bilgilerin Değerlendirilmesi

Mızrap Dergisi'nde Türk mûsikîsinin formlarına dair birçok yazı kaleme alınmıştır. Bunlardan bazıları uzun süren yazı dizilerini oluşturmuş bir kısmı da tek seferlik yayınlanmıştır. Alaeddin Yavaşca "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları" isimli bir dizi yazı yazmış ancak burada daha ziyade mûsikî tarihinde bestekârlar ile bu sanatkarlara ait bestelerin formlarını belirtmiştir. Dinî mûsikînin parlak

⁵⁵ Şadi Kurtuluş, "Sadettin Kaynak ve İki Şarkı Sözünün Hikayesi", *Mızrap Dergisi* 3/27 (1984), 10-11.

⁵⁶ Vejdî Bilgin, "Yakın Dönem Din Anlayışında Kırılma: Mevlid Üzerinden Bir Kritik", *Bir Şâheseri Yeniden Okumak Vesiletü'n-Necât* (İstanbul: Esenler Belediyesi, ts.), 200.

⁵⁷ Türk Din Mûsikîsi tarihinde salâ geleneğinin ve diğer formların en önemli bestekâr ve icracısıdır. Erdoğan Ateş, "Hatip Zâkirî Hasan Efendi", *İslâm Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*, ed. Sema Dinc - Mehmet Azimli (İstanbul: Mana Yayınları, ts.), 133-136.

⁵⁸ Alaeddin Yavaşca, "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları", *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 4.

⁵⁹ Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Beste Formları* (Ankara: TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları, 1992), 45; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi* (İstanbul, 1935), II/5-6; Nuri Özcan, "Salât-ı Ümmiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009).

⁶⁰ Alaeddin Yavaşca, *Türk Musikisinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, ed. Yılmaz Uyar (İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, 2002), 635.

⁶¹ Bk. Hasan Kâmil Yılmaz, "Aziz Mahmud Hüdâyî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991).

⁶² Yavaşca, "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları", 1983.

dönemleri olarak belirttiği 16. ve 17. yüzyıllardaki bestekârlar ve onların bestelerine dair yazısı buna örneklik teşkil etmiştir.⁶³ Bunun yanında Yavaşca'nın 3 sayıda devam ettiği "Türk Musikisinde Form Zenginliği" başlıklı metinlerde dinî mûsikî formları hakkında bilgi vermiştir. Bu yazılarda içerik itibarıyla dinî mûsikî sınıflandırılmıştır. "Klasik Türk Mûsikisinin en ihtişamlı örnekleri Dinî Mûsikîmiz sahasında verilmiştir." diyerek sınıflandırmaya başlayan yazar, Dinî Musiki- İlahi başlığı altında Cami musikisi ve Tekke (Dergâh) musikisi tasnifi yapmıştır. Cami musikisi başlığı altında sırasıyla Kur'an-ı Kerim Tilaveti, Ezan- İç Ezan- Kamet, Tesbih, Mahfel Sürmesi, Temcid- Münacat, Tekbir, Salât-ü Selâm, Cumâ Salâtı, Sabah Salâtı, Salât-ı Ümmiyye ve Naat-ı Peygamberî yer almıştır. Tekke (Dergâh) Mûsikisi başlığı altında ise Miraciye, Âyin-i Şerifler, Naatler, Duraklar, İlâhiler- Şuguller- Tevşihler, Nefesler, Savt ve Mersiye tasnifi yapılmıştır. Bunlardan Miraciye ve Mersiye'nin yanında 'Camilerde de okunur' notu bulunmaktadır.⁶⁴ Bu sınıflandırmaya uyulmayarak önce naatler ve sonra da duraklar anlatılmıştır. Yazar tarafından 'İlâhi Naat-i Şerif' ve 'İlâhi Durak' başlığı atılması bugün için farklılık gösteren bir tanımlama olmuştur.⁶⁵ Diğer sayılarda da cami ve tekke mûsikîsi başlıkları karmaşık bir sırayla verilmiş, listede yer almayan mevlid formu da bu içerikte yerini almıştır. Son yazının bitiş paragrafında mehter havalarına burada yer verilebileceğinden bahsedilmiş olsa da içeriğin uzun sunumlar gerektirdiği yazar tarafından belirtilmiştir.⁶⁶ Yazarın yaptığına yakın ve farklılaşan birçok tasnif bulunmaktadır. Bu ayrım bugün tartışılan ve üzerinde farklı denemeler yapılan bir mesele olmuştur. Ancak nihai bir sınıflandırma yapılması da pek mümkün görünmemektedir. Şahıslara özgü anlayışların doğurduğu karmaşayı önlemek için formların mekâna ya da konularına göre ayrımı yerine usûle bağlı olan, olmayan ve irticali türler olarak sınıflandırma yapan görüşler de bulunmaktadır.⁶⁷ Nitekim bu ayrım kanaatimizce da öğretimi kolaylaştıran ve zihinlerdeki karmaşayı engelleyen daha doğal bir yapı kurmuştur. Ancak bunun için de öğretime başlanırken usulün ve irticali okuyuşun ne olduğunun anlatılması ve kavratılması formların izahı sürecinde hazır bulunuşluk düzeyini artıracaktır.

Kemal İlerici, "Türk Müziğinin Bütünlüğü Üzerine" ismini taşıyan bildiri yazısında Türk müziğinin sınıflandırılması hakkında görüşlerini bildirmiş ve TRT'nin bilhassa Türk sanat müziği ve Türk halk müziği gibi tanımlar kullanmasına karşı olduğunu ifade etmiştir. Tüm bu ifadelerin Türk müziğini bölen, bütünlük algısını zedeleyen bir tanımlama olduğunu dile getirerek bir öneride bulunmuştur. Bu sınıflandırmalara dinsel yapıtlar, âşık ağzı yapıtlar, halk yapıtları, klâsik yapıtlar ve yöresel yapıtlar denmesinin uygunluğundan söz etmiştir. Yapıt kelimesinin müzik yerine kullanımının bu anlam ve yapı bütünlüğünü koruyacağını ifade etmiştir.⁶⁸ Ancak bu kullanımın yaygınlaşmadığı ve bugün tercih edilmediği söylenebilir.

Bazı formlarda bestelenen eserlerin diğerlerine nazaran ön plana çıktığına dair bir örneği bize Alaeddin Yavaşca bir hatıra yazısında bildirmiştir. Yazar, "İbnülemin Mahmut

⁶³ Alâeddin Yavaşca, "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları", *Mızrap Dergisi* 1/10 (1983), 4.

⁶⁴ Buradaki formlar yazarın metinde yazdığı şekliyle olduğu gibi not edilmiştir.

⁶⁵ Alâeddin Yavaşca, "Türk Musikisinde Form Zenginliği (10)", *Mızrap Dergisi* 4/48 (1986), 6-7.

⁶⁶ Alâeddin Yavaşca, "Türk Musikisinde Form Zenginliği (11)", *Mızrap Dergisi* 4/49 (1986), 6-7; Alâeddin Yavaşca, "Türk Musikisinde Form Zenginliği (12)", *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 6-7.

⁶⁷ Mehmet Tıraşçı Tıraşçı, *Türk Din Musikisi* (Ankara: Nobel Akademik, 2024), vii-viii.

⁶⁸ Kemal İlerici, "Türk Müziğinin Bütünlüğü Üzerine" 4/48 (1986), 12.

Kemal Bey'in Geceleri (3)" adlı yazı dizisinde her cumartesi gecesi yapılan toplantılarda fasıllar düzenlendiğinden ve bu fasıllarda icrâ edilen formlardan bahsetmiştir. Fasılların sonunda ise muhakkak Aziz Mahmud Hüdâyî'nin çargâh makamındaki "Kudûmun rahmeti zevk-ü safâdır Ya Rasûlallah" tevşihinin icrâ edildiğinden bahsetmiştir. Sonrasında ise "Mevlevîhâne Peşrevi" olarak adlandırdığı âyin mukabelelerine mahsus peşrevlerden birinin arasında gazel okunması suretiyle geçildiğini söylemiştir. Kur'ân-ı Kerîm tilaveti ve Mahmut Kemal İnal Bey'in (ö. 1957)⁶⁹ sohbeti ile sona eren gecelerde mûsikî, edebiyat ve tarih gibi konularda kitaplarda bulunamayacak sohbetlerin yapıldığını ve Osmanlı konak kültürünün yaşandığını büyük bir memnuniyetle aktarmıştır.⁷⁰

Formlar hakkında tartışmaya yer verilen bir yazı olan "Kemâl İlerici'nin Ardından (1)" başlığı İsmail Baha Süreksan⁷¹ tarafından kaleme alınmıştır. İlerici'nin vefatı üzerine yazılmaya başlanan bu metinler, Süreksan ile İlerici'nin mektuplarının muhtevisiyatı hakkında kaleme alınmıştır. Süreksan ilk yazısında İlerici'nin MEB tarafından basıma hazırlanan *Türk Müziği ve Armonisi* isimli kitabının tashihi hakkında kendisine danıştığı tartışmalı hususlardan bahsetmiştir. Bunlardan biri bugün dilkeşhâverân gece-sabah salâsı olarak adlandırılan bestedir. Süreksan, İlerici'nin talebi üzerine kendisine sabâ kelimesinin kökeni hakkında bilgi vermiş, bu salâta dilkeşhâverân salât ya da dilkeşhâverân sabah salâtı denmesinin uygun olacağını bildirmiştir. Bu esere İlerici, sabâ salât olarak isim vermiş, Süreksan'ın itiraz ve izahatını dikkate almamıştır.⁷²

"Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi" başlığı ile iki yazı kaleme alan Nezih Uzel, burada soru cevap tekniği ile Mevlevî mûsikîsine dair malumatlar vermiştir. Sorduğu ve cevaplandığı sorular ise şunlardır:

- 1) Müziğin tasavvuftaki anlamı nedir?⁷³
- 2) Genel olarak tekke müziğini nasıl tanımlarsınız?

Bu soruya verilen yanıtta dinî mûsikînin cami ve tekke mûsikîsî olarak ayrıldığı görüşü ifade edilmiştir. Devamında da cami mûsikîsî formlarının icrasının kısmen de olsa devamının gerçekleşebildiği ancak tekke mûsikîsî formlarının yarım yüzyıldan beri icrâ sahasının olmadığı söylenmiştir. Yazar bu durumun tekke mûsikîsinin ayrırcı özelliği olan formlarının icrâ stillerinin unutulmasına ve kuşak farkı ile tamamen ortadan kalkmasına sebebiyet vereceği fikrini aktarmıştır.⁷⁴ Bu görüş tekke mûsikîsine ait birçok bestenin unutulması anlamında isabetlidir. Ancak bugün bazı formların tarikatlar aracılığıyla yahut son temsilcilerinin aktarımıyla tekrar notaya alınması denemeleri ile icrâlarının yapılmaya çalışıldığı ve kayda geçirildiği de görülmektedir. Unutulduğu

⁶⁹ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Türk yazar, tarihçi, edebiyat tarihçisi, müzeci ve mutasavvıftır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Hoş Sadâ- Son Asır Türk Mûsikîşinasları* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2019).

⁷⁰ Alâeddin Yavaşca, "İbnülemin Mahmut Kemal Bey'in Geceleri (3)", *Mızrap Dergisi* 5/55-56 (1987), 6.

⁷¹ Türk müziğine bilimsel araştırmaları, yayınları, konferansları ve ve eğitimciliği ile hizmet vermiştir. Türk mûsikîsî bestekârı ve araştırmacısıdır. Nuri Özcan, "Süreksan, İsmail Baha", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010).

⁷² İsmail Baha Süreksan, "Kemâl İlerici'nin Ardından (1)", *Mızrap Dergisi* 5/50 (1987), 4-5.

⁷³ Sorulardan dört tanesi konumuz dâhilinde olduğu için yalnızca bunlara değinilmiştir.

⁷⁴ Nezih Uzel, "Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi", *Mızrap Dergisi* 1/4 (1983), 30.

sanılan birçok beste ferdi çabalar ya da çeşitli kurumların gayretleriyle bu şekilde gün yüzüne çıkarılmıştır.⁷⁵

- 3) Mevlevî âyinlerinde kullanılan sazlar nelerdir?
- 4) Sema ile halk müziğinde görülen semahların benzer yönleri var mıdır?
- 5) Mevlevî müziği ile ilgili yorumlama çalışmaları yapılmaktadır. Siz bu çalışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yazarın ilk soruya verdiği cevaplardan biri: “Bu müzik türü belki hiçbir müzik dalında olmadığı kadar yoruma açıktır.” olmuştur. Kendisine yöneltilen soru Mevlevî müziğinin yoruma açık olup olmayışdır. Sorudaki yorumlama ifadesini icrâ etmek bağlamında değerlendiren Uzel, Mevlevî âyin formunun diğerlerine nazaran yoruma en kapalı tür olduğunu belirtmiştir. Ancak yorum ifadesinin kendi zamanlarında gerçekleştirilen semâ mukabelesi olarak da ele alınabileceğini ifade eden yazar bu durumda eski düzene nazaran daha sistemli bir yapının olduğunu söylemiştir.⁷⁶

- 6) Mevlevî müziğinin çağdaş müziğe katkısı ne olabilir?

Bu sorunun izahı dikkat çekicidir. Nitekim yazar, selâm başlarında görülen ritim değişikliklerinin ve raks hareketlerinin bir iç ahenk geliştirdiğini anlatmıştır. Selâmlar arasındaki ani duruş ve yeni ritme geçiş aşamalarının bir kesintiyi doğurmadığını bilakis devamlılığı öğrettiğini aktarmıştır. Yazar çağdaş müziğin bu olguyu ve Mevlevî âyinlerindeki melodi kalıpları gibi ender görülen teknik diğer hususları da dikkate alması gerektiğini söylemiştir.⁷⁷

- 7) Mevlevî müziğinde emprovizasyona yer verilebilir mi?

Yazar bu kısımda emprovizasyon kelimesinin muhtelif anlamlarına ayrı ayrı yorum yapmıştır. Doğaçlama manasında kullanılması hakkında yapılan izahatta Mevlevî âyin bestelerinin sabit ve değiştirilemez oluşuna ve bu mûsikî metinlerinde yoruma açık alan olmamasına vurgu yapmıştır. Ancak bu müziğin devrini tamamladığını ve müze aracı olduğunu da ifade etmiştir.⁷⁸ 1945 yılında Halep'teki son Mevlevîhane'nin kapanmasından sonra 1956'da Konya Âsâr-ı Atîka Müzesi'nde semâ mukabelesinin yeniden başlaması bu yorumun kapısını aralamıştır.⁷⁹ 1956'dan sonrası da Mevlevîliğin yeniden canlanma dönemi olarak adlandırılan bir süreç olmuştur. Dolayısıyla bir tarikat zikri olarak Mevlevî âyinlerinin devrini tamamlandığının söylenmesi doğrulanabilir bir ifade olmayacaktır.

Formlara dair örnek uygulamalar bağlamında *Mızrap Dergisi*'nde aktüel haberlere de değinilmiştir. Bunlardan biri 1983 yılının Ramazan ayında gerçekleşen olaylara dair bir eleştiri yazısıdır. Burada televizyon programlarına atf yapılarak “Renkli mevlid programlarındaki renksizlik, eğri büğrü çekilmiş derme çatma manzaralar idare-i maslahat kabilindendir. İftar programları ise haber programları kadar önemli değil, zira

⁷⁵ Örnekler için bk. Fatih Koca, “Türk Din Mûsikîsi Formu Olarak ‘Ta’rîf’ ve Ta’rîf Bestesi”, *Sanat ve Edebiyat Dergisi* 5/4 (2020), 636-661; Ahmed Şahin - Mehmet Kemiksiz, *İstanbul 2010 Ramazan Enderûn Terâvîhi ve Cumhur Müezzînliği* (İstanbul: Artus Basım, Dalar Yapım, 2010).

⁷⁶ Nezih Uzel, “Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi”, *Mızrap Dergisi* 1/5 (1983), 15.

⁷⁷ Uzel, “Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi”, 1983, 15-16.

⁷⁸ Uzel, “Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi”, 1983, 16.

⁷⁹ Konya Büyükşehir Belediyesi, “Mevlevilik”, (22.03.2025)

hepten renksiz...” denilmiştir. Ayrıca bu yazıda belediyenin davul çalınmasını yasaklaması da oldukça sert bir dille eleştirilmiştir.⁸⁰ Bir başka yazıda bestekâr Saadettin Kaynak’ın 1952’de Süleyman Çelebi’nin türbesinin açılış merasiminden sonra Mudanya’ya gittiği ve orada Eski Camii’nde Sabri Pozam’ın babası için mevlid okuyarak Kore Şehitleri için kendi yazıp bestelediği ilahiye icra ettiği anlatılmıştır.⁸¹ Ancak Kaynak’ın eserleri incelendiğinde Kore için bestelediği bir tek eserine rastlanmıştır. O programda icrâ edilen eserin uşşak makamındaki “Kore’ye gitti baban, uyan küçük kahraman” şarkısı olduğu tahmin edilmektedir.⁸²

4. Mızrap Dergisi’ndeki Konser Haberlerinde Dinî Eserlerin Tespiti

Mızrap Dergisi’nin aktüel bir dergi olma özelliğini belirginleştiren hususlardan birkaçı yarışma haberleri, şartnameleri, yarışma sonuçlarının paylaşılması ve konserler hakkında duyuruların yapılarak sonrasında da içerikle ilgili değerlendirme yazılarının yazılmasıdır. *Mızrap Dergisi* olarak güfte yarışmaları tertip edildiği gibi aynı zamanda farklı mûsikî derneklerinin ve konservatuarların düzenledikleri yarışmalar da dergi haberlerinde yer almıştır. Burada dinî eserleri de kapsayan yarışmaların haberlerine değinilmiştir. Erdinç Şumnu, “Adapazarı Belediye Konservatuarı” başlıklı yazısının son kısmında konservatuarın düzenlediği 1. beste yarışmasının ertelenme haberini verirken aynı zamanda şartnameyi de yazısına yerleştirmiştir. Bu yarışmada beste formlarının ayrı ayrı kategorilerde değerlendirileceği ve şarkı ile ilahi formlarında yarışmaya katılım sağlanabileceği yazılmıştır.⁸³

Dergi yazı işlerinin ilan ettiği yarışma haberlerinden biri de “II. Yunus Emre Beste Yarışması Ödül Töreni Münasebetiyle” isimli yazı ile okurlara iletilmiştir. Bu haberde bahsi geçen yarışmada dereceye girenlere ödül takdimi için düzenlenen konserin birinci bölümünde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütahya Güzel Sanatlar Galerisi Çocuk Korusu tarafından tasavvuf mûsikisinden eserler sunulmuştur. Fahreddin Dede’nin (ö. 1911)⁸⁴ acemaşiran âyini ile başlayan bölümde Erhan Akalın (ö. 2012)⁸⁵, Yakupzâde Mehmet Bey (ö. 1666)⁸⁶, Kutbî Dede (ö. 1914)⁸⁷ ve Cinuçen Tanrıkorur’un (ö. 2000)⁸⁸ ilahileri seslendirilmiş ve son olarak Selahattin Pınar’a ait nevâ bir şarkı okunmuştur.⁸⁹

Ayten Eriş tarafından kaleme alınan “Üçüncü Göz” yazı dizisinin 42. sayısında III. Yunus Emre Beste yarışmasının şartnamesi ilan edilmiştir. Yalnızca Yunus Emre şiirlerinden

⁸⁰ Falso, “Geride Bıraktığımız Ramazan ve Düşündürdükleri”, *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 22.

⁸¹ Lami Güray, “Mudanya Şarkılarının Gerçek Öyküleri”, *Mızrap Dergisi* 3/34-35 (1985), 14.

⁸² Mehmet Yalçın Yılmaz (ed.), *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Müzik Adamı Hâfız Sâdettin Kaynak* (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2011), 67.

⁸³ Erdinç Şumnu, “Adapazarı Belediye Konservatuarı”, *Mızrap Dergisi* 4/45 (1986), 27.

⁸⁴ Bk. Nuri Özcan, “Hüseyin Fahreddin Dede”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998).

⁸⁵ Bk. Çağhan Adar - Ataberk Çingirt, “Kanuni Erhan Akalın’ın Hayatı ve Türk Müzik Kültürüne Katkıları”, *TİDSAD Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 44 (2025), 304-333.

⁸⁶ Halvetî şeyhi, şair ve dinî eserler bestekârdır. Nuri Özcan, “Mehmed Efendi, Yâkubzâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003).

⁸⁷ Dinî eser bestekârı ve şairdir. Nuri Özcan, “Kutbî Dede Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002).

⁸⁸ Cumhuriyet Dönemi’nin Türk Müsikisi bestekâr, hânende, ûdî ve eğitimcisidir. Senem Arslan, *Cinuçen Tanrıkorur’un Müzik Anlayışı ve Türk Müziğine Katkısı* (Samsun: OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2017).

⁸⁹ “II. Yunus Emre Beste Yarışması Ödül Töreni Münasebetiyle”, *Mızrap Dergisi* 3/32 (1985), 6.

besteleneceği ifade edilen şartlarda şarkı ve ilahi formu dışında eser kabul edilmediği belirtilmiştir. 1986 yılında tertip edilen bu yarışma *Mızrap Dergisi* ev sahipliğinde düzenlenmiştir.⁹⁰

Yarışmalar dışında *Mızrap Dergisi* konser haberlerini okuyucuya aktarmak konusunda da oldukça hassas davranmıştır. Hem konserin ilan edilerek okurlarına duyurulması sağlanmış hem de konser sonraları içerikle ilgili detaylara yer verilmiştir. Çalışmamızın muhtevası bağlamında gerçekleşen konserlerden biri Fevziye Kıray'ın kaleme aldığı "Bekir Sıtkı Sezgin'in Adapazarı Konseri" isimli değerlendirme yazısıdır. Burada 1986 yılında gerçekleşen bu konserin bitiminde seyircilerin ısrarlı alkışları üzerine Sezgin ve ekibi dinleyicilere 4 ilahi seslendirmiştir. Yazarın ifadesiyle: "Derin bir huşu içinde dinlenen 4 ilahi söylenirken genç-yaşlı hanımların küçük seslerle koroya iştirakine ayrıca konservatuar müdürü Erdinç Şumnu'nun yanaklarından süzülen gözyaşlarına konseri izleyen *Mızrap*'çılar şahit olmuşlardı."⁹¹

Derginin 32. sayısında *Mızrap* yazım ekibi tarafından bir konser değerlendirmesine daha rastlanmıştır. "Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı T. M. Topluluğunun Müzik Ziyafeti" başlıklı yazıda 11 Mayıs 1985 yılında gerçekleşen konserin içeriğinden bahsedilmiştir. Yusuf Ömürlü yönetiminde Eminönü Halk eğitim Merkezi'nde gerçekleştirilen konserin ilk bölümü İsmail Dede Efendi, Hacı Arif Bey ve Andon Efendi (ö. 1925?)⁹² gibi bestekârların eserleriyle icra edilmiştir. Ara verildikten sonra ikinci bölümde detayı verilmeksizin tasavvuf mûsikîsinden seçilmiş eserlerin icrasından söz edilmiştir. Burada belirtilen noktalardan biri ise Cahit Gözkan, Dr. Selâhaddin İçli (ö. 2006)⁹³ ve Cinuçen Tanrıkorur'un da dinleyiciler arasında bulunmuş olmasıdır.⁹⁴ Belirtilmeyen hususlar ise birinci bölümde seçilen eserlerin dinî formda olup olmadığı ve ikinci bölümdeki eserlerin hangi besteler olduğudur. *Mızrap* tarafından kaleme alınan "Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı Klasik Türk Mûsikîsi Çalışmaları" adlı yazıda 1971 yılında kurulmuş olan bu vakfın klasik Türk mûsikîsi çalışmalarının Yusuf Ömürlü, Münir Nurettin Selçuk (ö. 1981)⁹⁵, Cahit Gözkan ve Kemal Batanay'ın (ö. 1981)⁹⁶ bir araya gelmesiyle başladığı ifade edilmiştir. Klasik çizgiden sapmayan mûsikî çalışmalarının ayrıca âyin icrâlarında ve dinî mûsikîde ön saflarda yer aldığı belirtilmiştir. Verilen konserlerde Türk mûsikîsi ve tasavvuf mûsikîsinin en güzel şekilde icrâ edildiği de söylenmiştir. Bugün Yusuf Ömürlü tarafından yayına hazırlanan Ali Rıza Şengel'in Kubbealtı Yayınlarına bastırılan *İlahiler*⁹⁷ kitap serisinin, yazının yayınlandığı dönemde

⁹⁰ Ayten Eriş, "Üçüncü Göz", *Mızrap Dergisi* 4/42 (1986), 26.

⁹¹ Fevziye Kıray, "Bekir Sıtkı Sezgin'in Adapazarı Konseri", *Mızrap Dergisi* 4/43-44 (1986), 21.

⁹² Rum asıllı geleneksel sanat müziği lavta ve ud sanatçısı, bestekârdır. Turkish Music Portal, "Besteci ve İcracılar Andon (Batrik Kiryazis)" Erişim 25 Ağustos 2025.

⁹³ Cumhuriyet Dönemi icracı ve bestekârdır. Gözde Çolakoğlu, *XX Yüzyıl Türk Müziğinde Prof. Dr. Selahattin İçli* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2003).

⁹⁴ "Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı T. M. Topluluğunun Müzik Ziyafeti", *Mızrap Dergisi* 3/32 (1985), 17.

⁹⁵ Bk. Nuri Özcan, "Selçuk, Münir Nurettin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009); Duygu Ulusoy Yılmaz, "Münir Nurettin Selçuk Eserlerinin Makam, Form, Usûl ve Güftekar Tasnifi", *Atatürk Üniversitesi Yayınları* 40/1 (2022), 94-101.

⁹⁶ Müzik arşivcisi ve Türk Mûsikîsi bestekârdır. Mustafa Topşir, *Kemal Batanay'ın Hayatı, Eserleri ve Nota Arşivi (İnceleme - Değerlendirme)* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2019).

⁹⁷ Ali Rıza Şengel, *Türk Mûsikîsi Klâsikleri İlahiler*, thk. Yusuf Ömürlü (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı- Kalem Matbaası, 1979).

basılmış olan ilk 6 cildinin bu icralardaki eserler olduğundan bahsedilmiştir.⁹⁸ Yazının amacının vakıf faaliyetlerini tanıtmak ve öğrencileri sevk etmek olduğu verilen muhteviyattan anlaşılmaktadır.

Mızrap tarafından kaleme alınan “Rahmi Oruç Güvenç ve Grubu Basınımıza Daha Yakından Tanıtıldı” başlıklı yazıda, Türk müzikisi araştırmacısı psikolog Rahmi Oruç Güvenç ve İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Türk Müzikisini Araştırma ve Uygulama Grubu’nun 3 Aralık 1984 yılında Şehir Tiyatroları Fatih Bölümü’nde basına tanıtılması esnasında yaşananlar anlatılmıştır. Aynı gece 3 bölümden oluşan bir konser verilmiş birinci bölüm Orta Asya ezgilerinden oluşmuşken ikinci bölümde Türk tasavvuf müzikisinden ilahi, nefes ve taksimlerin icrâ edildiği ifade edilmiştir. Son bölüm ise klasik Türk müzikisi, mehter müzikisi ve serhat türkülerinden oluşturulmuş ve seyircilerden büyük bir beğeni aldığı coşkun bir üslupla tebarüz ettirilmiştir.⁹⁹ Bugün TÛMATA olarak bildiğimiz bu grup 1976’da Türk müzikisinin doğuşunu, gelişmesini, tedavi değerini, repertuar ve enstrüman zenginliğini araştırmak ve tanıtmak amacı ile kurulduğunu web sitesinde ifade etmektedir.¹⁰⁰

Bir başka konser haberi ise “İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu’nun Süleymaniye’deki Konserleri” başlıklı yazısında aktarılmıştır. Uluslararası 15. İstanbul Festivali programında İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu’nun bir icrası yer almıştır. 29 Haziran 1987’de Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Süleymaniye külliyesi içindeki Eğitim ve Kültür Merkezi’nde gerçekleşen bu konserde Abdürrahim Künhî Dede’nin (ö. 1831)¹⁰¹ hicaz âyini ilk kez 46 dakika sürecek şekilde koro tarafından seslendirilmiştir. Yazıdaki: “Eserin icrası bittiğinde Dr. Nevzat Atlığ (ö. 2023)¹⁰² ve tüm koristlerin derin bir oh! çektiklerini duyar gibi olduk. Hepsinin yüz ifadelerinden bunu okumak zor değildi.” söylemleri âyin formunun icrasının zorluğunu göstermesi bakımından bir işaretir. İki bölümden oluşan program sonunda seyircilerin dakikalarda ayakta alkışladıkları da bilhassa kaleme alınmıştır.¹⁰³

Ayten Eriş’in derginin 46. sayısında yer alan “Üçüncü Göz” yazısında, Üsküdar Mûsikî Cemiyeti tarafından gerçekleştirilen İnci Çayırılı’nın solist olarak sahne aldığı konser hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölüm Çayırılı’nın okuduğu eserlerle tamamlanırken ikinci bölümde cemiyetin korusu tarafından III. Selim’in suzidılara Mevlevî âyininin okunduğu ve konserin büyük bir beğeniyle tamamlandığı ifade edilmiştir.¹⁰⁴

Konserlerdeki dinî mûsikî örneklerinin sonuncusu ise Hulki Öğreten tarafından kaleme alınan “Cinuçen Tanrıkorum’un Bursa’daki Ud ve Ses Resitali”dir. Bu yazıda Tanrıkorum’un Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu’nun galeri salonunda 15 Mayıs 1987’de verdiği konserin detayları anlatılmıştır. Konserin birinci bölümünde sanatçı, Gazi Giray Han’la (ö. 1524)¹⁰⁵ başlayıp yine onun eseriyle tamamladığı muhtelif eserler icrâ etmiştir.

⁹⁸ Mızrap, “Kubbealtı Kültür ve San’at Vakfı Klasik Türk Müzikisi Çalışmaları”, *Mızrap Dergisi* 4/45 (1986), 31.

⁹⁹ Mızrap, “Rahmi Oruç Güvenç ve Grubu Basınımıza Daha Yakından Tanıtıldı”, *Mızrap Dergisi* 3/27 (1984), 23.

¹⁰⁰ TÛMÂTÂ, “Türk musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu”, (22.03.2025)

¹⁰¹ Mevlevî şeyhi, bestekâr ve şairdir. Nuri Özcan, “Abdürrahim Künhî Dede”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988).

¹⁰² Hayatı ve mûsikî yönü hakkında bk. “Nevzat Atlığ”. Erişim 25 Ağustos 2025.

¹⁰³ Mızrap, “İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu’nun Süleymaniye’deki Konserleri”, *Mızrap Dergisi* 5/57-58 (1987), 25-27.

¹⁰⁴ Ayten Eriş, “Üçüncü Göz”, *Mızrap Dergisi* 4/46 (1986), 26.

¹⁰⁵ Kırım Hanı’dır ve döneminin en güçlü bestekârlarından olup en büyük sazandeleri arasında iz bırakmıştır.

Sanatçı, ikinci bölümde ise güftesi Uluğ Kızılkeçili'ye ait olan "Kılmayın nâşımın üstünde namaz" adlı düğâh makamındaki Tevhid eseri seslendirmiştir. Önceki aylarda geçirdiği ağır rahatsızlığı esnasındaki ruh hâlinin bu eserin bestelenmesine zemin hazırladığını dinleyicilerle paylaşmıştır. Devamında şarkı ve fantezi formunda eserler okumuş ve nihayet yine güftesi Yunus Emre'ye ait olan hicaz makamında bestelediği "Aşkın odu ciğerimi yaka geldi, yaka gider." ilahisi ile bölüm bitirilmiştir.¹⁰⁶

Mızrap Dergisi'nin geneline baktığımızda konser haberlerinde solistlerin, bestekârların, cemiyet veya vakıfların ve özellikle yeni açılan mekânların ön plana çıkarıldığı bir haber yazım tarzı olduğu görülmüştür. Bu husus 1982-87 yılları arasında gerçekleşen konserler hakkında muhtelif akisler sunmaktadır. Bugün büyükşehirlerde yahut Anadolu şehirlerinde mevcut olan koroların mûsikînin türüne dair daha net bir kimliği olduğunu söylemek mümkünken 80'li yıllarda bu durumun daha esnek olduğu gözlenmiştir. Üsküdar Mûsikî Cemiyeti hem dinî hem din dışı içerikte eğitim ve konserler verebiliyorken bu durum filanca yerel yönetimin ya da özel kuruluşların korolarında böyle olmayabilmektedir. Örneğin, belediyelerin Türk sanat müziği, Türk halk müziği koroları, müftülüklerin tasavvuf müziği toplulukları farklı türde eserleri icrâ etmeme hususunda daha net bir çizgide davranabilmektedirler. Haberine yer verdiğimiz Cinuçen Tanrıkörur konserinde bir bölümün içerisinde hem dinî hem din dışı eserler okunabilmektedir. Ya da İnci Çayırılı konserinde birinci bölümde şarkılar ikinci bölümde ise âyin geçilmiştir. Bugün Mevlevî âyin merasimlerinin neredeyse hiçbirinde böyle bir içeriğe rastlamak mümkün görünmemektedir. Rahmi Oruç Güvenç'in konseri ise tam olarak bu konuya örnek teşkil eden bir içeriğe sahiptir. Her bölümde farklı formlarda eserlere yer verilmiştir. Verilen konserlerde tematik bir kesinlik yoksa ya da belirli bir güfte-kârın bestelerinden eserler okunmuyorsa, formların çeşitliliği bağlamında daha esnek içeriğe sahip olabilmektedir. Bu durum konseri veren sanatçı ya da cemiyetlerin tutumunun kısmen değiştiğine de işaret etmektedir. Aynı zamanda mûsikî dinleyicisi olan toplumun bu hususta beklentileri ve konserin içeriğine bağlı olarak programa gidip gitmeme tercihleri daha net ve geniş çaplı bir araştırma ile tespiti muhtaç bir mesele olsa da 80'li yıllardan bugüne davranış biçiminin değişkenlik arz ettiği söylenebilir.

Sonuç

Mızrap Dergisi Türk müziği hakkında kendini aktüel bir dergi olarak tanıtmış yarı akademik bir süreli yayındır. Bu yayın 1982-1987 yılları arasında 60 sayı çıkarmıştır. Yazarlarının rivayetçi ve genetik tarih yazımı metotlarından istifade ettiği görülmüş ve bu durumun birtakım sonuçları ortaya çıkmıştır. Rivayetçi yazım kaynakları verilerek okuyucuya bilgi verme ve araştırma imkânı sunmuştur. Neden nasılcı yazım metoduyla kaleme alınmış olanlar ise okuyucuda hem merak uyandırmış ve derginin sürekliliğini sağlamış hem de mûsikî hakkında güncel sorunlara temas ederek çözümlerine yönelik önerilerle kendi dönemindeki mûsikî uygulamalarına etki etmiştir. Aynı zamanda popüler tarihçiliğin izlerini gördüğümüz bu dergi okuyucusuna güncel dair haberler vererek mûsikînin kendi döneminde yurt içinde ve yurt dışında yaygınlaşmasına vesile olmuştur. Sade bir dile sahip olan *Mızrap*, okuyucu mektuplarını dikkate alan, yazım hatalarını düzelter ve okuyucuya bu anlamda verdiği değeri gösteren bir yayındır.

Mustafa Erzen, "Gazi Giray Han", *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*, ed. Sema Dinç - Mehmet Azimli (İstanbul: Mana Yayınları, 2021), 124-128.

¹⁰⁶ Hulki Ögreten, "Cinuçen Tanrıkörur'un Bursa'daki Ud ve Ses Resitali", *Mızrap Dergisi* 5/55-56 (1987), 9.

Mızrap Dergisi'nin çeşitli yazı dizilerinde, -doğrudan ya da dolaylı olarak- içerik itibarıyla dinî eser veren bestekârlara, dinî mûsikîye ait bestelere, formlara ve tarihi verilere yer verildiği görülmüştür. Genel olarak müspet, ılımlı, teşvik edici, koruyucu, tanımlayıcı ve bilgilendirici içerikte yazılara rastlanmıştır. Özellikle dinî formların mûsikî yasakları ardından 1950'den sonra yeniden canlanması ve 80'lerde daha serbest bir zeminde icra edilebilmesi yazılan yazılara da sirayet etmiştir. Hatta Mevlvî âyinleri ile ilgili eleştiriler, âyinlerin konserlerde icra edilmesi, mevlidle ilgili haberler ve mevlid merasimlerine yaklaşımlar ve dinî türlerin sınıflandırılması konusunda çabalar *Mızrap Dergisi*'nin konuları arasına girmiştir. Zaman zaman dönemin üslubu gereği bestekârların tutumlarına dair yorumlar bugünün anlam dünyasına zıt görünse de yazıların geneline bakıldığında alt metnin böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Dinî mûsikî besteleriyle ön planda olan Dede Efendi, Zekâî Dede ve Şeydâ Hâfız gibi isimler tanıtılırken yalnızca din dışı eserlere yer verilmesinin şaşırtıcı olduğu düşünülse de yazarın tüm yazı dizisi göz önüne alındığında muhteviyatın belirli bir alanla sınırlı kalması tercihinin ön planda tutulmuş olduğu anlaşılabilmektedir.

Mızrap, tarihi verileri içeren yazı dizilerinde bugün bilinmeyen bazı eserlere yer vermesi dolayısıyla günümüze ışık tutmuş ve yeni bilgiler edinilmesine kaynaklık etmiştir. Bu bağlamda anı yazılarında bulunan detaylar belki de var olan çalışmalarda ulaşılamayacak nüansların tespitine imkân tanımıştır. *Mızrap* gibi aktüel dergilerin önemli kazanımlarından biri döneminde yaşanmış olaylardaki bilinmeyen verilerinin bugünkü bilgi eksikliklerini gideren bir yönünün bulunmasıdır.

Derginin muhtelif yazılarında, metin içerisinde orijinal kullanımlarına sadık kalınmış olunan, dinî mûsikî hakkında tasavvuf müziği, tasavvuf mûsikîsi, dergâh mûsikîsi, tekke mûsikîsi ve dinsel yapıtlar gibi muhtelif tanımlar kullanıldığı görülmüştür. Bugün hala tartışma konusu olan dinî mûsikî sınıflandırmasının farklı denemelerine de yer verilmiştir. Aynı zamanda ilahi durak, salât ve Mevlvî peşrevi gibi kavramlar bugünle kıyas edildiğinde zamanla dönüşen bir kullanımın varlığına işaret etmiştir. Bu gibi hususların derginin yayınlanma sürecinden yaklaşık 50 yıl sonra hala şahsi kullanımlarının olması da bu bağlamda birliğin sağlanmadığı sorununu belirginleştirmiştir.

Konserler hakkında verilen bilgilerde bugüne akseden hususlar bulunmaktadır. İnci Çayırılı ve Cinuçen Tanırkorur gibi sanatçıların bireysel konserlerinde bugün de görülebildiği gibi dinî ve din dışı eserler aynı program içerisinde icra edilmiştir. Bununla beraber eğitim ve işleyiş tarzı belli olan Üsküdar Mûsikî Cemiyeti gibi kurumların korolarının konserlerinde yine dinî eserlerin ön plana çıktığı ancak Türk mûsikîsinin klasik faslına ait eserlerinin de geçildiği görülmüştür. Ancak bugün metinde örnekleri verildiği şekliyle bir Mevlvî âyini ile aynı programda din dışı eserlerin icra edildiği vaki değildir. Bu durum konserlerin verildiği kurumların işleyişi ile açıklanabilmektedir. Günümüzde belediye koroları ve çeşitli hususi korolar Türk sanat müziği, Türk halk müziği ve tasavvuf mûsikîsi gibi tanımlamalarla kurulmakta ve icralarını bu çerçevede gerçekleştirmektedirler. Bu anlamda *Mızrap*'ın verilerine göre 50 yılda koroların yapısının ve toplumun beklentilerinin kısmen değişim gösterdiği söylenebilmekle beraber bu mesele yapılacak araştırmalarla tespate muhtaç bir konu olarak görülmüştür.

Mızrap, dinî mûsikî içerikli yayınların televizyon ekranlarındaki cılızlığı ve dikkat çekemeyişi, mevlid programlarının tekdüzeliği, iftar programlarındaki sıkıcılık, Ramazan'da davul çalınmasının yasaklanması gibi hadiselerle değinen bir dergi

olmuştur. 50 yıl önce tespit edilmiş olan bu hadiselerin benzerlerinin bugün de kısmen yaşanıyor olması dikkat çekicidir. TV yayınlarında ya da sosyal mecralarda iyileşme görülse de dinî mûsikînin Ramazan aylarında ön plana çıktığını ve bunun da çoğunlukla yarı profesyonel icralardan müteşekkil olduğunu söylemek mümkündür. Ramazan ayı dışında gerçekleştirilen profesyonel yapımların olduğu da izahtan varestedir ancak *Mızrap Dergisi*'nde 50 yıl önce eleştirilen bu gibi durumların daha da iyileştirilmesi ve toplumun genç nesil başta olmak üzere her kesimine dinî mûsikî muhteviyatının aktarılabilmesi için daha ciddiye çalışmaları yapılması ön görülmektedir. Bu içeriklerin tümü göz önüne alındığında, ihmal edilmiş süreli yayınlardan biri olan *Mızrap Dergisi*'nin içeriği hem Türk mûsikîsi hem dinî mûsikî çalışmaları için önemli bir kaynak olarak değerlendirilmelidir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

- Acun, Fatma. "Popüler Tarih Nedir? Popüler Tarih Nasıl Yapılır?" *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu*. thk. Ayşe Bedir vd. VIII 32b. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022.
- Adar, Çağhan - Çingirt, Ataberk. "Kanuni Erhan Akalın'ın Hayatı ve Türk Müzik Kültürüne Katkıları". *TİDSAD Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 44 (2025), 304-333. <https://doi.org/DOI : 10.29228/TİDSAD.79703>
- Altınbilek, Cemil vd. *Mûsikîde Bir Silsile Hoca Câhit Gözkân'ın Mûsikî Mûsikî Mirâsı Kütük ve Defterler*. 2 Cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2010.
- Anonim. "Biraz TRT'den- Birazcık da Dedikodu". *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 33.
- Arslan, Senem. *Cinuçen Tanrıkorur'un Müzik Anlayışı ve Türk Müziğine Katkısı*. Samsun: OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2017.
- Ateş, Erdoğan. "Hatip Zâkirî Hasan Efendi". *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*. ed. Sema Dinç - Mehmet Azimli. 133-136. İstanbul: Mana Yayınları, ts.
- Aytemur, Begüm. "Müzik Araştırmalarında Nitel Veri Analizi". *Müzik Araştırmalarında Bilimsel Yöntem ve Yaklaşımlar*. 233-264. Ankara: Nobel Akademik, 2022.
- Bilgin, Vejdi. "Yakın Dönem Din Anlayışında Kırılma: Mevlid Üzerinden Bir Kritik". *Bir Şâheseri Yeniden Okumak Vesiletü'n-Necât*. 194-204. İstanbul: Esenler Belediyesi, ts.
- Çakıroğlu, İdris. *Müzik Süreli Yayınlarında Tarihyazımına Yön Veren Paradigma ve İdeolojilerin Mehter Örneğinde İncelenmesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Çırak, Cem - Tutu, Sıtkı Bahadır. "İsmâil Dede Efendi Ekolünde Usta-Çırak (Hoca-Öğrenci) ilişkileri". *EJMD* 17 (2020), 159-174. <https://doi.org/DOI: 10.31722/ejmd.846851>
- Çolakoğlu, Gözde. *XX Yüzyıl Türk Müziğinde Prof. Dr. Selahattin İçli*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2003.
- Dinç, Sema - Coşgun, Gökhan. "19. Yüzyıla Ait Kayıp Âyinleri Muhtevi Bir Mecmua İncelemesi - Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu AEMNZ758 Numaralı Âyin Mecmuası-". *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (Haziran 2023), 303-334. <https://doi.org/10.14395/hid.1251865>.
- Doğrusöz, Nilgün. "İtrî ve Musikişinas Çevresi". *Şehvar Beşiroğlu'ya Armağan*. ed. Şeyma Ersoy Çak - Namık Sinan Turan. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2019.
- Düzyol, Seda. *Mızrap Dergisinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2010.
- Eriş, Ayten. "Üçüncü Göz". *Mızrap Dergisi* 4/42 (1986), 26.
- Eriş, Ayten. "Üçüncü Göz". *Mızrap Dergisi* 4/46 (1986), 26.
- Ertan, Zeynep Arzu. "Hulki Öğreten'in Hayatı Hakkında Kızıyla Yapılan Görüşme" (Görüşmecisi: Sema Dinç, Telefon Görüşmesi, Görüşme 26 Şubat 2025).
- Erzen, Mustafa. "Gazi Giray Han". *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*. ed. Sema Dinç

- Mehmet Azimli. 124-128. İstanbul: Mana Yayınları, 2021.
- Ezgi, Suphi. *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*. II Cilt. İstanbul, 1935.
- Falso. "Geride Bıraktığımız Ramazan ve Düşündürdükleri". *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 22.
- Falso. "Türk Dil Müessesesinin ya da Türk Lisan Kurumunun Zurnasında Peşrev". *Mızrap Dergisi* 2/17 (1984).
- Feyzioğlu, Nesrin. "Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca'nın Eserlerinin Estetik Temelleri: Öz-Biçim İlişkisi, Tem İlerlemeleri" 2/1 (2016), 113-124.
- Gültaş, Saadet. *Vurgu ve Vurgulamaları ile Türk Mûsikîsinde Prozodi*. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık, 1. Basım, 2003.
- Güray, Lami. "Mudanya Özlemi". *Mızrap Dergisi* 2/18 (1983), 28.
- Güray, Lami. "Mudanya Şarkılarının Gerçek Öyküleri". *Mızrap Dergisi* 3/34-35 (1985), 14.
- İlerici, Kemal. "Türk Müziğinin Bütünlüğü Üzerine". *Mızrap Dergisi* 4/48 (1986), 12.
- İnal, İbnûlemin Mahmut Kemal. *Hoş Sadâ- Son Asır Türk Mûsikîşinasları*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 1.Baskı., 2019.
- Kabadayı, Mümin. "Mudanya'nın Tarihini Yazanlar Onlar (Şiir)". *Mızrap Dergisi* 2/13 (1983), 19.
- Karabey, Laika. "Bir Hoca ve Bir Konser". *Mızrap Dergisi* 1/8 (1983), 7,8,34.
- Karamahmudoğlu, Fethi. "Dede Efendi (1778-1845)". *Mızrap Dergisi* 2/16 (1984), 9.
- Karamahmudoğlu, Fethi. "Dede'nin Dünyası". *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 19.
- Kıray, Fevziye. "Bekir Sıtkı Sezgin'in Adapazarı Konseri". *Mızrap Dergisi* 4/43-44 (1986), 21.
- Koca, Fatih. "Türk Din Mûsikîsi Formu Olarak 'Ta'rîf' ve Ta'rîf Bestesi". *Sanat ve Edebiyat Dergisi* 5/4 (2020), 636-661. <https://doi.org/10.30622/tarr.823314>
- Kurtuluş, Şadi. "Sadettin Kaynak ve İki Şarkı Sözünün Hikayesi". *Mızrap Dergisi* 3/27 (1984), 10-11.
- Mızrap. "İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'nun Süleymaniye'deki Konserleri". *Mızrap Dergisi* 5/57-58 (1987), 25-27.
- Mızrap. "Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı Klasik Türk Mûsikîsi Çalışmaları". *Mızrap Dergisi* 4/45 (1986), 31.
- Mızrap. "Rahmi Oruç Güvenç ve Grubu Basınımıza Daha Yakından Tanıtıldı". *Mızrap Dergisi* 3/27 (1984), 23.
- Öğreten, Hulki. "A. Birgül Yılmaz'ın Telefonu ve Kemal İlerici'nin Mektubu". *Mızrap Dergisi* 4/46 (1986), 3-34.
- Öğreten, Hulki. "Bir Yıl Geride Kaldı, El ve Gönül Birliği ile Şimdi Daha İleriye". *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 3.
- Öğreten, Hulki. "Cinuçen Tanrıkorur'un Bursa'daki Ud ve Ses Resitali". *Mızrap Dergisi* 5/55-56

(1987), 9.

Öğreten, Hulki. "I. Türk Musikisi Sempozyumu". *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 3.

Öğreten, Hulki. "Otobiyografi- Kronolojik", 2010.

Öncel, Mehmet. "Dede Efendi (1846)". *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri -Musiki-*. ed. Sema Dinç. 194-197. İstanbul: Mana Yayınları, 2021.

Özalp, Nazmi. *Türk Mûsikîsi Beste Formları*. Ankara: TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları, 1992.

Özcan, Nuri. "Abdürrahim Dede, Şeydâ Hâfız (ö. 1214/1800)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1988. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdurrahim-dede-seyda-hafiz>

Özcan, Nuri. "Abdürrahim Künhî Dede". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/292. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Özcan, Nuri. "Hüseyn Fahreddin Dede". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/546-547. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Özcan, Nuri. "Kutbî Dede Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/482-483. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Özcan, Nuri. "Mehmed Efendi, Yâkubzâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/460. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Özcan, Nuri. "Salât-ı Ümmiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/20-21. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Özcan, Nuri. "Selçuk, Münir Nurettin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/361-363. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Özcan, Nuri. "Sürelsan, İsmail Baha". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/161-162. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Özergin, Kemal. "Hafız Şeyda Dede'ye Dair Bir Tarih Manzumesi". *Mızrap Dergisi* 2/17 (1984), 4-6.

Özışık, Edip. "Güfte ve Güftecilik Üzerine Düşünceler". *Mızrap Dergisi* 5/49 (1986).

Özkan, Güllü. *Türkiye'de Müzik Yayıncılığı ve Müzik Dergileri*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2010.

Reklam. "Schaub Lorenz, Haydi Eskiler Arka Odaya, Renkiler Başköşeye". *Mızrap Dergisi* 1/1 (1982), 32.

Sayan, Erol. "Buhurizade Mustafa Efendi-Itrî-". *Mızrap Dergisi* 1/8 (1983), 9,10.

Sayan, Erol. "Müzikolog- Besteci- Kanunî- Hoca İsmail Baha Sürelsan". *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 7-9.

Sayan, Erol. "Zekâî Dede". *Mızrap Dergisi* 1/4 (1983), 9.

Sezgin, Bekir Sıtkı. "Hacı Ârif Bey". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/440-442.

İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Süreksan, İsmail Baha. "III. Selim". *Mızrap Dergisi* 2/16 (1984), 4-5.

Süreksan, İsmail Baha. "Kemâl İlerici'nin Ardından (1)". *Mızrap Dergisi* 5/50 (1987), 4-5.

Şahin, Ahmed - Kemiksiz, Mehmet. *İstanbul 2010 Ramazan Enderûn Terâvihi ve Cumhur Müezzinliği*. İstanbul: Artus Basım, Dalar Yapım, 2010.

Şengel, Ali Rıza. *Türk Mûsikîsi Klâsikleri İlâhîler*. thk. Yusuf Ömürlü. 9 Cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı- Kalem Matbaası, 1979.

Şimşek, Ahmet. "Kaç Çeşit Tarih Yazımı Vardır? Türkçe Metodoloji Ders Kitapları Üzerine Kısa Bir Tartışma". *Türk Tarih Kurumu*, 211-224.

Şumnu, Erdiñ. "Adapazarı Belediye Konservatuarı". *Mızrap Dergisi* 4/45 (1986).

Talay, Feyha. *Musîki Tarihi*. İstanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kollektif Şirketler Matbaası, 1959.

Tıraşçı, Mehmet Tıraşçı. *Türk Din Musikisi*. Ankara: Nobel Akademik, 2024.

Togan, A. Zeki Velidî. *Tarihte Usûl*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 4. Basım, 1985.

Topşir, Mustafa. *Kemal Batanay'ın Hayatı, Eserleri ve Nota Arşivi (İnceleme - Değerlendirme)*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2019.

Tuna, Aşkın - Mertkanlı, Süleyman. "Nihavent Şarkı Notası". *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 34.

Turkish Music Portal. "Besteci ve İcracılar Andon (Batrik Kırızis)". Erişim 25 Ağustos 2025. <http://www.turkishmusicportal.org/tr/besteciler/detay/andon-batrik-kirizis>

Ulusoy Yılmaz, Duygu. "Münir Nurettin Selçuk Eserlerinin Makam, Form, Usûl ve Güftekâr Tasnifi". *Atatürk Üniversitesi Yayınları* 40/1 (2022), 94-101. <https://doi.org/doi:10.5152/AI.2022.1032038>

Uymaz, Türkân. "Mehmed Zekâi Dede". *İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri 6 Musiki*. ed. Mehmet Azimli - Sema Dinç. 205-210. İstanbul: Mana Yayınları, 2021.

Uzel, Nezih. "Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi". *Mızrap Dergisi* 1/4 (1983), 30-31.

Uzel, Nezih. "Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevî Musikisi". *Mızrap Dergisi* 1/5 (1983), 15-16.

Yağcı, Safiye. "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Müziği Kadın Bestekârlarından Melahat Pars'ın Eserleri Üzerine Bir İnceleme". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 14/1 (2019), 819-831. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14774>

Yavaşça, Alâeddin. "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları". *Mızrap Dergisi* 1/11 (1983), 4.

Yavaşça, Alâeddin. "Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekârları ve Beste Formları". *Mızrap Dergisi* 1/10 (1983), 4.

Yavaşça, Alâeddin. "İbnülemin Mahmut Kemal Bey'in Geceleri (3)". *Mızrap Dergisi* 5/55-56

(1987), 6.

Yavaşca, Alâeddin. “Türk Musikisinde Form Zenginliği (10)”. *Mızrap Dergisi* 4/48 (1986), 6-7.

Yavaşca, Alâeddin. “Türk Musikisinde Form Zenginliği (11)”. *Mızrap Dergisi* 4/49 (1986), 6-7.

Yavaşca, Alâeddin. “Türk Musikisinde Form Zenginliği (12)”. *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 6-7.

Yavaşca, Alâeddin. *Türk Musikisinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. ed. Yılmaz Uyar. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, 2002.

Yılmaz, Hasan Kâmil. “Aziz Mahmud Hüdâyî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/338-340. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Yılmaz, Mehmet Yalçın (ed.). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Müzik Adamı Hâfız Sâdettin Kaynak*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Pelikan Basım Matbaa., 2011.

Ziyat, Sadık. *Türk Musikisi Alanında Çıkan Süreli Yayınların Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013.

“Büyük Güfte Yarışması”. *Mızrap Dergisi* 4/40 (1986), 31.

“II. Yunus Emre Beste Yarışması Ödül Töreni Münasebetiyle”. *Mızrap Dergisi* 3/32 (1985), 6.

“Kubbealtı Akademisi Kültür ve San’at Vakfı T. M. Topluluğunun Müzik Ziyafeti”. *Mızrap Dergisi* 3/32 (1985), 17.

“Mızrap’tan Okurlarımıza Önemli Duyuru”. *Mızrap Dergisi* 5/50 (1986), 33.

“Nevzat Atlığ”. Erişim 25 Ağustos 2025. <https://www.nevzatatlig.com/>

“Yazarlar İtibariyle Alfabetik Fihristtir”. *Mızrap Dergisi* 1/12 (1983), 30-34

Ek: Mızrap Dergisinde Bulunan Dinî Mûsikî Hakkındaki Yazıların Kataloglanması

No	Köşe Yazarı	Yazı Başlığı	Yıl-Sayı	Sayfa No
1	Alaeddin Yavaşca	Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekarları ve Beste Formları	1983-8	4, 34
2	Alaeddin Yavaşca	Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekarları ve Beste Formları	1983-10	4
3	Alaeddin Yavaşca	Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekarları ve Beste Formları	1983-11	4
4	Alaeddin Yavaşca	Asırlar Boyu Türk Musikisi Bestekarları ve Beste Formları	1983-13	4
5	Alaeddin Yavaşca	Türk Musikisinde Form Zenginliği	1986-48-49-50	6, 7
6	Alaeddin Yavaşca	İcrânın Dilinden	1987-55/56	6
7	Alaeddin Yavaşca	İbnülemin Mahmut Kemal Bey'in Geceleri (3)	1987-55/56	6
8	Alev Engin Abaylı	Değerli Sanatçı Mülkiye Toper'le...	1986-45	20
9	Alptekin Cebes	Dinsel Duyguda Türk Musikisinin Yeri	1983-11	26, 27
10	Anonim	II. Yunus Emre Beste Yarışması Ödül Töreni Münasebetiyle	1985-32	6
11	Ayten Eriş	Üçüncü Göz	1986-42-46	26
12	Edip Özışık	Güfte ve Güftecilik Üzerine Düşünceler (3)	1986-47	15
13	Edip Özışık	Güfte ve Güftecilik Üzerine Düşünceler (4)	1986-49	15
14	Erdoğan Şumnu	Adapazarı Belediye Konservatuvarı	1986-45	4
15	Erol Sayan	Zekai Dede	1983-4	9
16	Erol Sayan	Buhurizade Mustafa Efendi-İtrî-	1983-8	9, 10
17	Erol Sayan	Müzikolog- Besteci- Kanunî- Hoca İsmail Baha Süreksan	1983-12	7, 9
18	Falso	Geride Bıraktığımız Ramazan ve Düşündürdükleri	1983-11	22
19	Fatma Adile Aksu	Dede Efendi (3) (Rauf Yekta)	1987-55/56	8, 29
20	Fethi Karamahmudoğlu	Dede'nin Dünyası	1982-1	19

21	Fethi Karamahmudoğlu	Hamamizade İsmail Dede	1983-5	21, 22
22	Fethi Karamahmudoğlu	Dellalzade İsmail Efendi	1983-10	6, 7
23	Fethi Karamahmudoğlu	Dede Efendi	1983-16	19
24	Fevziye Kıray	Bekir Sıtkı Sezgin'in Adapazarı Konseri	1986-43/44	21
25	Gökten Ay	Musiki ve Toplum	1983-11	21
26	Halil Aksoy	Musikî ve Evren	1982-6	5, 6
27	Hasan Hüseyin Çolak	İlahi Güftesi- Senden Dilerim Senden	1986-43/44	20
28	Hulki Öğreten	A. Birgül Yılmaz'ın Telefonu ve Kemal İlerici'nin Mektubu	1986-46	3, 34
29	Hulki Öğreten	Bir Yıl Geride Kaldı, El ve Gönül Birliği ile Şimdi Daha İleriye	1983-12	3
30	Hulki Öğreten	Cinuçen Tanrıkorur'un Bursa'daki Ud ve Ses Resitali	1987-55/56	9
31	Hulki Öğreten	I. Türk Musikisi Sempozyumu	1983-11	3
32	İsmail Baha Sürelsan	III. Selim	1983-16	4, 5
33	İsmail Baha Sürelsan	III. Selim (2)	1984-17	7, 8
34	İsmail Baha Sürelsan	Kemal İlerici'nin Ardından	1986-50	4, 5
35	Kemal İlerici	Türk Müziğinin Bütünlüğü Üzerine	1986-48	13
36	Kemal Özergin	Osmanlı Ülkesinde Hanendeler	1984-24	4, 5
37	Kemal Özergin	Hafız Şeyda Dede'ye Dair Bir Tarih Manzumesi	1984-17	4, 5, 6
38	Kemal Özergin	Osmanlı Ülkesinde Hanendeler	1984-25	4, 5
39	Laika Karabey	Bir Hoca ve Bir Konser	1983-8	7, 8, 34
40	Lami Güray	Mudanya Şarkılarının Gerçek Öyküleri	1985-34-35	14, 15
41	Lami Güray	Mudanya Özlemi	1983-18	28
42	M. Reşidoğlu	Ramazan Ayında Musiki	1984-22/23	4, 5, 6
43	Mızrap	Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı Klasik Türk Mûsikîsi Çalışmaları	1986-45	31
44	Mızrap	Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı T. M. Topluluğunun Müzik Ziyafeti	1985-32	17

45	Mızrap	Rahmi Oruç Güvenç ve Grubu Basınımıza Daha Yakından Tanıtıldı	1984-27	23
46	Mızrap	İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'nun Süleymaniye'deki Konserleri	1987- 57/58	25, 27
47	Mümin Kabadayı	Mudanya'nın Tarihini Yazarlar Onlar (Şiir)	1983-13	19
48	Nezih Uzel	Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevi Musikisi	1983-4	30, 31
49	Nezih Uzel	Yedi soruda Türk Tasavvufu ve Mevlevi Musikisi	1983-5	15, 16
50	Rahmi Oruç Güvenç	Varlık Alanında Türk İnsanı ve Türk Musikisi	1984- 28-29- 30	12, 13
51	Rahmi Oruç Güvenç	Tarih İçinde Türk Musikisi	1984-27	24
52	Sözer Yaşmut	Musikimizi Tanıyalım	1982-3	17
53	Şadi Kurtuluş	Sadettin Kaynak ve İki Şarkı Sözünün Hikayesi	1984-27	7, 8
54	Tarık Binat	Bilim Din	1982-3	27
55	Turhan Pınar	Bizleri Allah'a Yaklaştıran Kendi Musikimizdir	1986-49	22
56	Zarif Zeybek	İslamiyet ve San'at	1983-11	26, 27